

Işıl Fulya ORKUNOĞLU* *Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, isil.orkunoglu@ahbv.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-7238-1215>

Dış Ticaret Savaşlarındaki Güncel Gelişmeler ve Gümrük Vergileri İle İlişkisi

Öz

Ticaret savaşları aralarında yoğun rekabet yaşanan ülkelerin dış ticaretlerinde karşılıklı olarak uygulayarak artırmaya devam ettikleri tarifeler ve tarife dışı araçlarla getirdikleri ek yükümlülüklerle yaşadıkları uyuşmazlıklardır. Misilleme olarak uygulamalarına tanık olunan ticari savaşların ülkeler arası siyasi anlaşmazlıklarla başlayabildiği gibi tamamen ekonomik nedenlerle özellikle yerel firmalarla uluslararası firmalar arası haksız rekabeti önlemek amacıyla sürdürüldüğü görülmektedir. Günümüzde Çin, ABD, Kanada, Türkiye, Suriye gibi ülkeler arası güncel dış ticaret savaşlarının dış ticaret üzerindeki etkileri dikkate değer olduğundan, çalışmada dış ticaret savaşlarının kapsamına, nedenlerine, araçlarına, etki ve sonuçlarına değinilerek dış ticaret yapısının güncel durumu ve gelecek olası riskler ve fırsatlar irdelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: : Dış Ticaret Savaşları, Dış Ticaret Politikası Araçları, Gümrük Vergileri, Türkiye, Çin, ABD.

JEL Sınıflama Kodları: F13, H29, H87.

Current Developments in Foreign Trade Wars and Their Relationship with Customs Duties

Abstract

Trade wars are disputes between countries that are in intense competition with each other due to tariffs that they continue to increase and additional obligations they bring with non-tariff instruments in their foreign trade. Trade wars, which are witnessed as retaliation, can generally start with political disagreements between countries, but they are also seen to be carried out for purely economic reasons, especially to prevent unfair competition between local firms and international firms. Since the effects of current foreign trade wars between countries such as China, the USA, Canada, Turkey, and Syria on foreign trade are remarkable, the current status of the foreign trade structure and possible future risks and opportunities are examined in this study by addressing the scope, causes, instruments, effects and results of foreign trade wars.

Keywords: Foreign Trade Wars, Customs Duties, Türkiye, USA, China.

JEL Codes: F13, H29, H87.

To Cite: Orkunoğlu, I. F. (2026). Dış Ticaret Savaşlarındaki Güncel Gelişmeler ve Gümrük Vergileri İle İlişkisi. *Gümrük ve Ticaret Dergisi*, 13(39), 38-57. doi: 10.70490/gumrukticaretdergisi.1827258

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Extended Summary

Trade wars are conflicts that arise between countries with the aim of reshaping trade relations, resolving or manipulating trade imbalances, protecting domestic industries, or exerting political pressure typically through trade policies that include tariffs, quotas, or non-tariff barriers. However, as a result of the affected country taking similar countermeasures, disruptions in international trade, economic stagnation, and significant slowdowns in global supply and marketing or even changes in global supply chains may emerge, causing impacts of varying severity on countries' foreign trade depending on their degree of external dependence. For example, countries struggling to enter the U.S. market may turn to other countries to compensate for the resulting loss of commercial market share. Turkey could be among the target countries in this regard. However, it is anticipated that companies from China, Mexico, and Canada will seek to become more active in the EU market due to the additional tariffs imposed on them. In this scenario, Turkey's exports are at risk. Additionally, despite domestic political and economic uncertainties, as well as frequent changes in international customs tariffs, it is anticipated that Turkey's exports will increase somewhat by 2025. Potential risks for both countries within and outside the scope of a global trade war must be assessed. National trade strategies should be updated to include new trade agreements.

Turkey's top five import partners are, in order, Germany, the United States, Iraq, the United Kingdom, and Italy. Turkey's top five export partners are, in order, Russia, China, Germany, and Switzerland. Although the countries involved in imports and exports generally maintain similar rankings in both import and export lists, while one might expect China to be Turkey's top import source, it does not even appear in the top five. Conversely, in 2024, China is the country to which Turkey exports the most after Russia. If Germany's exports, as an EU member state, are negatively impacted by US-EU trade retaliations, this could have a positive effect by increasing demand for alternative Turkish goods in those markets. On the other hand, rising costs in the supporting industries, raw materials, or inputs could negatively affect imports from Germany and Italy. In 2024, global exports decreased by 4.2% year-on-year to \$23.808 trillion, while Turkey's

exports increased by 0.8% to \$257.6 billion. When considering countries' positions in terms of the trade balance, according to Table 5, the trade balance in goods and services (formerly the current account balance) is equal to the value obtained by subtracting imports of goods and services (formerly non-factor services) from exports of goods and services. In 2020, foreign trade, which had stagnated due to the impact of the COVID-19 pandemic, subsequently recovered with a revival in sectors such as electronics, artificial intelligence products, and medical products and equipment. The world's top ten goods exporters increased their export shares in 2023, accounting for 49.9% of global goods exports. China was the largest goods exporter, accounting for 14.2% of global goods exports, while other major exporters included the United States with an 8.5% share and Germany with a 7.1% share. When examining the tariffs imposed by the U.S. and those imposed on the U.S., it can be observed that although the U.S. has shown a tendency to initiate trade disputes by raising its own tariffs, it imposes tariffs on other countries at a rate that is nearly half of the tariffs imposed on itself. However, as the situation evolves, it is possible that this trend will continue to gain momentum upward due to the escalating trade disputes between the U.S. and certain countries or groups of countries. For example, under the recent regulations in Turkey, as set forth in Decision No. 8787 regarding amendments to the Decision on the Implementation of Certain Articles of the Customs Law No. 4458, which entered into force upon its publication in the Official Gazette dated August 6, 2024; "For goods sent via postal or express cargo services to an individual that do not constitute commercial quantities or nature and whose value does not exceed 30 euros, as well as for pharmaceutical goods whose value does not exceed 1,500 euros, the customs duty on products originating from the EU has been increased from 18% to 30%." For products originating from other countries, the customs duty is 60%; additionally, for goods listed in Annex IV of the Special Consumption Tax Law, an additional flat-rate tax of 20% will be levied in addition to the specified rates.

1. GİRİŞ

Ticaret savaşları devletlerin bir ülkenin neden olduğu ticaret engellerine yanıt olarak birbirlerine karşı tarifeler veya diğer ticaret engellerinden yararlanarak oluşturdukları korumacılıktan

kaynaklananekonomik çatışmalar/uyuşmazlıklardır. Suriye’de Heyet Tahrir Eş-Şam (HTŞ) yönetiminin sınır kapılarında Ocak 2025’te gümrük mevzuatı uygulamaya başlaması ile Türkiye’den ithal edilen malların gümrük vergisinde %290’ları aşan artış yaşanmıştır. Bu durumla beraber Arap Birliği’ndeki ülkelerinin vergi muafiyeti, Türkiye’nin Suriye’ye olan dış ticaretini sekteye uğratmış, Suriye ile ticarete Arap ülkeleri ile Türkiye’nin rekabet edebilme imkanını kaybetmesine yol açmıştır. Nitekim Türkiye gümrük kapılarından 60 bin dolara geçen bir tır, Irak kanalı ile geçtiğinde aynı tırın maliyeti 10 bin dolar’a düşmektedir. Irak’ta Demokratik Birlik Partisi (PYD) kontrolü ile geçen Türk tırlarından tır başı 2.500 Dolar alınmakta, Irak yönetimi ise 1.500 Dolar gelir kesintisi uygulandığı bilinmektedir (Bknz. <https://www.sozcu.com.tr/suriye-gecici-hukümetinden-turkiye-ye-vergi-soku-bakanlik-harekete-gecti-p127615>). Bu nedenle Türk tırları Irak yolu aracılığıyla Suriye’ye ulaşırken, Suriye’nin yüksek gümrük vergilerinden kaçarak maliyetlerini düşürerek Suriye pazarına erişmeye çalışmaktadırlar. Nitekim doğrudan Suriye ile dış ticaretimizi olumsuz şekilde etkileyen bu durum gibi dünyadaki Çin-ABD, Çin-Kanada arası dış ticaret savaşları ve etkileri de incelenmeye değerdir. Dolayısıyla çalışmada dış ticaret savaşlarının amacı, kapsamı, nedenleri, etkileri ve sonuçlarına değinilerek, Türkiye’nin güncel dış ticaretinin durumu ile Türkiye açısından gelecekteki olası riskler ve fırsatlar değerlendirilmektedir.

2. DIŞ TİCARET SAVAŞLARI (DTS)NİN AMACI VE KAPSAMI

Ticaret savaşı, çoğunlukla iki ülke arasındaki bazen ise birden fazla ülke arasında yaşanan ekonomik anlaşmazlıklardır. Ülkelerin, ithalata yönelik tarifeler gibi kısıtlamalarla çeşitli sektörlerdeki yıkıcı ekonomik rekabet nedeniyle ya da siyasi/ askeri olarak anlaşamadıkları ülkelere uyguladıkları olası haksız ticaret uygulamalarını önlemek amacıyla yaptıkları misillemeler sonucunda ortaya çıkabilir. Ancak bazen de yurt içi sendikalar veya sanayi lobileri gibi yerel dinamiklerin baskısı ile bu baskı gruplarının politikacılar üzerinde kurdukları güç sayesinde yerel mallara oranla ithal malları tüketiciler için daha az tercih edilir hale getirildiğinden, ülkenin uluslar arası ölçekte belirli ülkelerle ticaret savaşlarına girmesi konusunda politik tercihleri üzerinde baskı oluşabilmektedir. Ticaret savaşları çoğunlukla ülke ekonomisini ve ticaretini koruyucu politikaların devamı niteliğinde olup, ticari önlemler, yasaklar ya da tarife oranlarındaki yükseliş ile

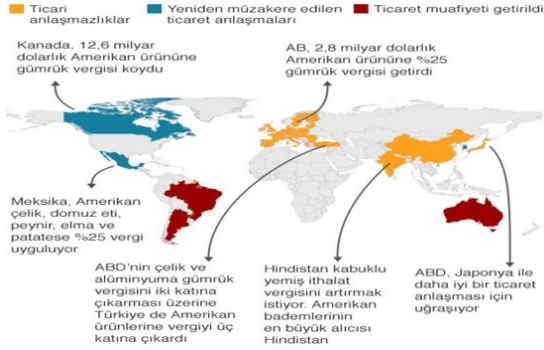
kendini göstermektedir. Ancak uygulanmaları konusunda literatürde oldukça tartışmalı bakış açılarına rastlanılabilir. Şöyle ki; DTS’yi savunanlar, ticaret savaşlarının ulusal çıkarları koruduğunu ve yerel işletmelere avantaj sağladığını ifade ederlerken, ticaret savaşlarına ilişkin eleştirel yaklaşımlar incelendiğinde ise; DTS’lerin sonunda yerel şirketlere, tüketicilere ve ekonomilere zarar verdiklerinin ileri sürüldüğü görülmektedir.

3. DTS’NİN NEDENLERİ VE ARAÇLARI

Ticaret savaşları; ülkelerin yerli sanayinin gelişimini koruma, yeni iş alanlarının oluşumuna katkı sağlama, halihazırda bulunan gelişmekte olan sektörlerin canlandırılması amaçları ile ülkelerin karşılıklı misilleme olarak birbirlerine uyguladıkları ticaret kotası, önlem ve/veya gümrük vergi tarifesi ya da tarife dışı önlemlerdeki artıştır. Ticaret savaşlarında ülkelerin vergi tarife önlemleri karşılıklı yeni vergiler getirmeleri ya da varolan vergileri artırmaları şeklindedir. Uygulamada çoğunlukla ülkelerin kendi iç piyasalarındaki yerli ürünlere talep artışı sağlamak için ithal ürünlere ek vergiler getirmeleri ya da ihracat ürünlerine uygulanan kotaları artırmaları sonucunda ticaret savaşları şiddetlenebilmektedir. Bununla birlikte uygulamada diğer ticaret savaşları kapsamında ülkelerin portföy yatırımlarını kısıtlaması, turizme sınırlama getirmeleri ya da bazı mallara yönelik yasaklama/boycot şeklinde geniş çaplı uygulamalara da rastlanılmaktadır.

Örneğin; Trump döneminde Çin’in çeşitli ürünlerine karşı korumacı önlemler alınmıştır. Burada asıl amacın Amerikalı üreticilerin korunmasından çok, Çin’e dış ticaret açığının azaltılması ve küçük hava araçları, tekstil, elektronik eşya vb. konularda ABD’nin Çin’e karşı rekabet üstünlüğü elde etmesidir (The Guardian, 2018). İki ülkenin dış ticaret dengesi incelendiğinde; Çin ile ABD ticaretinden Çin’in, 1998’de 56, 1999’da 68, 2000’de 83, 2001’de 83, 2018’de 418, 2019’da 344, 2020’de 310, 2021’de 319 milyar dış ticaret fazlası elde ederek her izleyen yılda da karını artırdığı görülmüştür (Census, 2025). Çin, elektrikli araçları ve metallerine Kanada’nın uyguladığı vergilere karşılık çeşitli Kanada menşeli mallara gümrük vergisi getireceğini ifade etmiştir. Ekim 2024’te Kanada’nın Çin elektrikli araçlarına %100 ithalat vergisi ve çelik ve alüminyumla %25 gümrük vergisi getirmesi sonucunda, Çin ise 20 Mart’ı takiben yürürlüğe girmiş kolza yağı, küspe ve

bezelyeye %100 gümrük vergisi uygulayacağını ve Kanada'dan su ürünleri ve domuz eti ithalatına da %25 vergi getireceği açıklamalarında bulunmuştur. Çin'in bu davranışını ise; ABD Başkanı Donald Trump'ın bir önceki hafta Kanada'ya ve Meksika'ya %25 gümrük vergisi getirmesi ile Çin'in ithalat vergilerini iki katına çıkararak %20'ye yükseltmesine ilişkin çeşitli gümrük vergisi kararları izlemiştir. Ancak Trump, Amerika Birleşik Devletleri-Meksika-Kanada "United States Mexico Canada Anlaşması" (USMCA) kuralları çerçevesinde Kanada ve Meksika'ya otomobil ve bazı tarım ürünlerinin vergilerinde bir aylık muafiyet tanırken, her iki ülke de Çin'den ithal edilen ürünlere uygulanan tarifeleri gözden geçireceklerini belirttiler (Teng, 2025).

Kaynak. (BBC, 2024).

Şekil.1. ABD'nin Ticari Yaptırım ve Müzakereleri

3.1.Ekonomik Nedenler

DTS'ler ülkelerin yerel sektör ve firmalarının rekabet gücünü artırmak istediklerinde özellikle de buldukları sektörleri ve piyasaları tekel olarak ele geçirmek amacıyla kullandıkları ya da oligopol oluşturarak varlıklarını güçlendirmek istedikleri zaman sıklıkla başvurdukları yöntemlerdendir. Örneğin ABD'de Huawei cep telefonu satışlarının engellenmesine dair misilleme ile Çin'de iPhone satışlarının önlenmesi gibi uygulamalarla sıklıkla karşılaşmaktadır. Bazı bebek endüstri tezine uygun sektörlerin yurtdışı firmaların rekabet etme gücü henüz yokken, yıkıcı rekabet üstünlüğü ile yok olmalarının önlenmesi için belirli süreli teşvik amaçlı getirilmiş sübvansiyonlara eşlik eden ticari miktar kotaları/ sınırlandırmaları da yerel üretimi destekleyici ve geliştirici niteliktedir. Nitekim uygulamada; ülkelerin dış ticaretlerinde kritik önemdeki komşuları ile ilişkilerini sıkılaştırmak, nakliye (navlun) giderlerini düşürmek ve ticari

olarak daha iyi anlaşabildikleri ülkelerin dış ticarete üstünlük sağlaması için aralarında bölgesel serbest ticaret anlaşmaları yaparak; gümrük tarifelerini düşük oranlı uygulayabildikleri durumlara rastlanılmaktadır. Ancak bu durumda ilgili ülkelerle ticaret yapmak istese de anlaşmaya taraf olmayan ülkelerin dış ticarete rekabet etme şanslarını yitirerek, zamanla satışlarının ve pazar paylarının düşme eğilimine girdiği görülmektedir.

3.2.Politik/Siyasi ve Diğer Nedenler

Örneğin, ABD'nin Küba ve İran gibi çeşitli ülkelere uyguladığı ambargoların temel nedeni olarak siyasi gerekçeler gösterilebilir. Şöyle ki; 4 Kasım 1979'da ABD'nin Tahran Büyükelçiliği'nin basılması sonucu yaşanan rehine krizi ardından; 14 Kasım 1979 tarihinde imzalanmış olan kararnameye göre İran'dan ithalat yasaklanıp ve İran'ın ABD'deki 12 milyar \$'lık mal varlığı donduruldu. 1981'de kaldırılrsa da, ABD tarafından İran'a yönelik 1987'de yeniden petrol vb. ürünlere ilişkin yeni yaptırımlar getirildi. 24 Haziran 2010'da ABD Kongresi Kapsamlı İran Yaptırımları Yasası'nı kabul etti. Yasaya göre İran'ın enerji sektörüne yatırımcı Amerikan firmalarla İran'a petrol ürünleri satanlara ve İranla iş yapan yabancı bankalara çeşitli yaptırımlar getirildi. 29 Ekim 2010'da belli kişilerin, 6 Şubat 2012'de İran Hükümeti'nin ve İran mali kuruluşlarının varlıkları donduruldu. 2012'deki kararnamelere göre İran Hükümeti'nin, İran mali kuruluşlarının ve belli kişilerin varlıkları dondurulup ve ABD'ye girişleri askıya alındı (Berger, 2015). Öte yandan İran ve Suriye ile ilgili yaptırımları ihlal eden kişilerin belli işlemleri yasaklanıp, ABD'ye girişleri askıya alındı (ITA, 2010, ss.1).

ABD'nin Küba'ya yönelik ekonomik, finansal ve ticari ambargoları ise ilk kez 1958'de başlatıldı ve ilerleyen yıllarda bunların kapsamı genişledi. Fulgencio Batista rejimi sırasında Küba'ya karşı ABD destekli bir silah ambargosu uygulandı. Küba Devrimi'nde millileştirme, yüksek ABD ithalat vergileri ve petrol rafinerileri de dahil olmak üzere ABD'ye ait ekonomik varlıklara tazminatsız el konulunca, ABD 1960'ta gıda ve ilaç hariç olmak üzere Küba ticaretine tam ambargo uygulayarak misilleme yaptı. Küba, 1962 Küba Füze Krizinde Sovyetler Birliği'ne karşı nükleer füzelere sahipti, nitekim bu durum ABD'nin adaya geniş kapsamlı bir abluka uygulamasına neden oldu. ABD tarafından getirilen yaptırımların günümüzde de sürdüğü görülmektedir. Nitekim Birleşmiş Milletler'in ambargoyu 1992'den beri aralıklarla askıya almak için yıllık kararlar almasına rağmen, halen ABD

tarafından turistik amaçlı olarak ülkeye girişlere dahi ambargo uygulanmakta olduğu bilinmektedir (UN, 2024).

3.3. DIŞ TİCARET POLİTİKALARININ ARAÇLARI

caret savaşları çoğunlukla iki ülke arasında ortaya çıksa da sonradan diğer ülkelere sıçrayabilir ve ülkelerin karşılıklı ticaret engelleri aracılığıyla birbirlerine karşı ticarete korumacı politikalarla önlemler almalarına neden olur. Sözü edilen bu ticari önlemler; tarifeler, ithalat kotaları, yerel sübvansiyonlar, para birimi devalüasyonu ve ambargolar dahil ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere çeşitli şekillerde uygulanabilir. Her ülke bir ticaret engeli uyguladığında, diğer ülke başka bir politikayla misilleme yapacaktır. Bu karşılıklı mücadele ticarete savaş ortamını yaratmaktadır. Ticaret savaşlarının başlangıcı genelde ülkelerin birbirlerinin haksız ticaret uygulamalarına başlayarak ülke pazarlarına zarar vermeye başladıklarına inanmalarına neden olacak bir kanı oluşmasına dayanır. Her ülke kendi yerli sanayilerini korumayı, iş alanlarını artırmayı amaçlaması nedeniyle diğer ülkelerden ithal edilen önemli ürünlere gümrük vergisi vb. ticaret engelleri getirebilirler. Ancak buna karşılık diğer ülkeler de vergi tarifelerini, kotalarını ya da diğer ticari engelleri artırabilirler ki böylelikle dış ticaret vergi vb. araçlarındaki karşılıklı zıtlıklar ticaret savaşına dönüşebilir. Ticaret savaşı, ülkeler arasında ticaret engelleri şeklinde korumacı politikaların uygulanmasını içeren ekonomik bir çatışmadır. Nitekim ticaret savaşlarının araçları, dış ticaretin unsurlarıdır. Dış ticaret politikalarının araçları ya da diğer bir deyişle unsurları arasında; tarifeler, ithalat/ihracat kotaları, yerel sübvansiyonlar, para biriminin devalüasyonu, boykot ve ambargolar ile bunların dışındaki tarife dışı diğer engeller yer alır.

3.3.1. Tarifeler

Gümrük tarifeleri, ticari korumacı politikalar arasında en yoğun kullanılan politika araçlarından biridir. İthal edilen ürünlere vergi uygulanmıyorsa vergi koyulmasına ya da İthal edilen ürünlerin üzerinde düşük oranda vergi varsa bu vergilerin artırılmasına yöneliktir. Tarifeler, ithal edilen malların maliyetini yükseltmekle birlikte, hükümetler için gelir yaratıcı etkide bulunurlar. Tarifeler yerli üreticilerin yabancı üreticiler ile rekabet edebilme kapasitesini artırma amacıyla kullanılan korumacı politika araçlarındandır. Uygulamada tarifeler üzerinden yürütülen dış ticaret savaşları, çoğunlukla gümrük savaşları olarak adlandırılmaktadır.

Günümüzde tarife politikaları genellikle ekonomik hedeflere (örneğin, yerel endüstrileri ve işleri korumak) gelir elde etmekten daha fazla öncelik vermektedir. Böylelikle elde edilen dış ticaret vergi vb. gelirler ile ekonomide kaynak sağlayıcı ya da yeniden dağıtıcı etkilerde bulunulabilir. Temel hedef; yerel ekonomik çıkarların stratejik olarak korunmasıdır. Dolayısıyla tarifeler ekonomi ve ticaret politikalarında fonksiyonları bakımından ikincil derecede önem taşıyorsa da, çeşitli hükümet programlarını ve özellikle federatif yapıdaki ülkelerde hizmetlerini finanse edebilecek federal gelir yaratırlar. Diğer yandan gümrük tarifeleri, ülkeler tarafından uluslararası ticaret müzakerelerinde güçlü pazarlık kozları olarak kullanılabilir. Bir ülke, tarifeler üzerinden tehditte bulunarak ya da tarife uygulamalarını değiştirerek ticaret ortaklarına taviz vermeleri veya kendi ticaret politikalarını ayarlamaları için baskıda bulunabilir

3.3.2 İthalat/ İhracat Kotaları

İthalat kotası ya da ihracat kotası, ithal ya da ihraç edilebilecek belirli bir ürünün miktarına miktar ya da oran sınırı getiren bir ticaret kısıtlamasıdır. Tarifelerin aksine, kotalar hükümet için gelir yaratmaz. Belirli bir ürüne uygulanan kotalar, yerli üreticilerin yabancı üreticilerle karşılaştığı rekabeti azaltır. Kota, bu yerli üreticileri korumak için belirlenir.

3.3.3 Yurtiçi Sübvansiyonlar

Yerel üreticiler için daha düşük maliyetlerle üretim imkanı sağlayan yerel sübvansiyonlar; ithalat üzerinde belirli düzeyde caydırıcı etkide bulunmakta ve ihracatı teşvik edip artırmaktadırlar. Bunun yanında yerel/yurt içi sübvansiyonlar, özellikle yüksek ihracat seviyelerine sahip ülkelerde veya endüstrilerde kullanıldığında etkili sonuçlar verirler. Hükümetlerin yerel üreticilere nakit, bağış vb. ekonomik pakete dayalı destekler vererek maliyetlerini düşürmelerine yardımcıdırlar. Dolayısıyla sattıkları ürünlerin fiyatlarının düşmesine de imkan vermeyi hedefleyen yerli firmaların dış pazarlardaki rekabetini artırıcı dış ticaret politika araçlarındandır.

3.3.4 Para Biriminin Değer Kaybı

Enflasyonun oldukça yüksek olduğu ülkelerde döviz kurlarındaki oynaklıktan da yararlanılarak belirli dönemlerde yurt içi para biriminin yabancı para birimlerine göre değerinin düşürülmesi bir ticari savaş stratejisi olarak kullanılabilir. Enflasyonun oldukça yüksek olduğu ülkelerde döviz kurlarındaki oynaklıktan da yararlanılarak belirli dönemlerde yurt içi para biriminin yabancı para birimlerine göre değerinin düşürülmesi bir ticari savaş stratejisi olarak kullanılabilir.

Döviz kuru ayarlamaları yapılarak döviz kurunun düşürülmesi ile yurt içi ihracatın diğer ülkelerde rekabetçi durumunun desteklenmesi ile bu durum mümkün hale getirilmektedir. Böylelikle, diğer ülkelerden yapılan ithalatlar yurt içi pazarda yerli üreticilerin ticari ürünlerine oranla daha pahalı hale geleceklerinden, daha az rekabetçi duruma ulaşmaktadırlar.

3.3.5 Ambargolar

İthalat kotası ya da ihracat kotası, ithal ya da ihraç edilebilecek belirli bir ürünün miktarına miktar ya da oran sınırı getiren bir ticaret kısıtlamasıdır. Tarifelerin aksine, kotalar hükümet için gelir yaratmaz. Belirli bir ürüne uygulanan kotalar, yerli üreticilerin yabancı üreticilerle karşılaştığı rekabeti azaltır. Kota, bu yerli üreticileri korumak için belirlenir.

3.2.3 Yurtiçi Sübvansiyonlar Yerel üreticiler için daha düşük maliyetlerle üretim imkanı sağlayan yerel sübvansiyonlar; ithalat üzerinde belirli düzeyde caydırıcı etkide bulunmakta ve ihracatı teşvik edip artırmaktadırlar. Bunun yanında yerel/ yurt içi sübvansiyonlar, özellikle yüksek ihracat seviyelerine sahip ülkelerde veya endüstrilerde kullanıldığında etkili sonuçlar verirler. Hükümetlerin yerel üreticilere nakit, bağış vb. ekonomik pakete dayalı destekler vererek maliyetlerini düşürmelerine yardımcıdırlar. Dolayısıyla sattıkları ürünlerin fiyatlarının düşmesine de imkan vermeyi hedefleyen yerli firmaların dış pazarlardaki rekabetini artırıcı dış ticaret politika araçlarıdır.

3.2.4 Para Biriminin Değer Kaybı Enflasyonun oldukça yüksek olduğu ülkelerde döviz kurlarındaki oynaklıktan da yararlanılarak belirli dönemlerde yurt içi para biriminin yabancı para birimlerine göre değerinin düşürülmesi bir ticari savaş stratejisi olarak kullanılabilir. Döviz kuru ayarlamaları yapılarak döviz kurunun düşürülmesi ile yurt içi ihracatın diğer ülkelerde rekabetçi durumunun desteklenmesi ile bu durum mümkün hale getirilmektedir. Böylelikle, diğer ülkelerden yapılan ithalatlar yurt içi pazarda yerli üreticilerin ticari ürünlerine oranla daha pahalı hale geleceklerinden, daha az rekabetçi duruma ulaşmaktadırlar.

3.2.5 Ambargolar Ambargo, ticareti uyuşmazlıkların çözümünde başvurulacak ciddi ve yıkıcı bir yaptırım türüdür. Belirli bir malın belirli bir ülkeyle ticaretini resmi şekilde yasaklayan katı politika araçlarıdır. Bu durumda ithalatın ve/veya ihracatın tamamen yasaklanması veya sadece malın ticari faaliyetinin sınırlandırılmasında kullanılabilirler. Bu politikanın uygulanma amacı temel olarak protesto niteliği taşıması özelliğine dayanır. Ticaret kısıtlamaları,

mal ve hizmetlerin akışının engellenmesi nedeniyle ilgili ülke haklarının refah kaybının oluşmasına ve uluslararası ilişkilerde gerilim yaratıcı durumlara neden olabilir. Belirli malların engellendiği ticari ambargo ve silah ve askeri teçhizat satışının engellendiği silah ambargosu olmak üzere iki kategoride açıklanabilirler. Ambargo birden fazla ülkenin dahil olduğu şekilde de uygulanabilen bir yaptırımdır. Örneğin; İran'ın Ortadoğu'daki askeri gücünü kırmayı hedefleyen ABD, iki ülke arasında Obama döneminde yapılan anlaşmaları reddederek, İran'a 2018'de yeni bir ambargo uygulamaya başlamıştır. Buna göre; ABD İran'dan petrol alan ülkelerin Kasım başından itibaren ithalata son vermelerini istemiş, aksi takdirde taleplere uymayan ülkelerin yaptırımlarla karşılaşacaklarını belirtmiştir. ABD lideri Donald Trump İran'ı devre dışı bırakıp bertaraf etmek için Avrupa Petrolünün %30'unu İran'dan alan Türkiye üzerinde de ambargo tehdidini kullanmıştır. Nitekim bu ambargonun sonucunda; Fransız Renault firması İran'da üretimini durdururken, 15 yıl İran'da üretim yapan Nissan firması da ABD pazarındaki gücünü yitirmemek için İran pazarına veda etmiştir. Ambargo sonucu 2015'te çokuluslu imzalanan nükleer anlaşma da ABD yüzünden tehlikeye girmiş, ayrıca İran'da, ülke para birimi riyal tarihinin en düşük seviyesine gerilemiştir (Özdemir, 2021, 743-745).

Boycot, kota ile ambargonun kavramsal olarak karıştırılabilirliği dikkate alındığında, kota ya da ticari kısıtlamada ihracatın ya da ithalatın sınırlandırılması söz konusu iken, tamamen bir yasaklama söz konusu olmamaktadır. Oysaki boykot belirli hedeflere ulaşmak için tüketicileri belirli malları/ürünleri/ markaları tüketmemeleri konusunda teşvik edici girişimler olarak adlandırılır. Özellikle İsrail-Filistin savaşında Arap ülkelerinin (Coca cola, Mc Donalds gibi) İsrail ürünlerine yönelik boykot çağrıları bu kapsamda olup, Türkiye'de de Starbucks'a fiili olarak şiddet girişimli boykot çağrıları örneği verilebilir. Ambargo; tüm ürünlerin veya sadece belirli ürünlerin ekonomik veya politik nedenlerle belirli bir ülkeye ihracı ya da ithaline yönelik uygulanan hükümet yasaklarıdır. Ambargonun amacına ulaşması; kara taşımacılığı, hava ve deniz yollarında da uygulanmasını gerektirir. Bir malın serbest dolaşımında hareketinin önlenmesi için konulan yasak olup, bir ülkenin uluslararası ticari ilişkilerine sekte vurulmasıdır. Türkiye'ye uygulanan ambargo uygulamasına Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin 1975-1978 yıllarındaki ambargosu örnek olarak verilebilir. ABD, Türkiye

haşhaş ekimini durdurmadığı için Kıbrıs Harekatı'nı gerçekleştirip Kıbrıs'taki Türk askerlerini oradan çekmesi için Türkiye'ye ambargo uygulanmıştır (Işık, 2018).

Türkiye'nin kısmi veya kapsamlı silah ambargosu uyguladığı ülkeler ise; Afganistan, Eritre, İran, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Kuzey Kore, Libya, Orta Afrika Cumhuriyeti, Somali, Sudan, Güney Sudan, Yemen olarak sıralanabilir (TB, 2025, ss. 3). Örneğin; Türkiye'de hizmet veren Garanti Bankası'nın Danimarkalı ortağı SaxoBank aracı yatırımcısının yurtdışı işlemlerinde yasak uyguladığı ülkeler listesinde; İran, Suriye, Yemen, Ukrayna, Kuzey Kore, Rusya, Myanmar, Küba, Belarus ve Sudan yer almaktadır.

3.3.6. Tarife Dışı Diğer Engeller

Tarife dışı engeller; kamu güvenliğinin sağlanması, halk sağlığının sürdürülebilirliği, çevre kirliliğinin önlenmesi ve çevrenin korunması gibi amaçlarla ülkelerin bizzat kendilerinin getirdikleri ya da AB ülke standartları gibi belirli ülke grubuna dahil ülkelerle yapılmış ticari anlaşma standartları dolayısıyla da dış ticaretin yapılabilmesi için uyulması gereken çeşitli hukuki düzenlemeler olarak adlandırılabilirler. Nitekim tarife dışı engellerin getirdikleri standart farklılaşmaları, dış ticaret ve ekonomi üzerinde gümrük tarifelerine benzer etki ve sonuçlara neden olabilmektedirler. İhraç ürünlerinde taşıdığı, olması gerekenden fazla ilaçlı üretim ya da (aflatoksin, kurşun vb. pestisit zehirleyici içerik oranının fazlalığı) yüksekliğinin uluslararası standartları ya da ülkelerin yerel mevzuatlarında belirledikleri kanuni standartları aşacak şekilde kimyasal içerikte olmaları, özellikle pandemi sonrası sıhhiyeti tesis etmek amacıyla getirildiği ileri sürülse de tarife dışı standardizasyon engelleri gibi paketsiz ürün kabul edilmemesi vb. uygulamaların tırlarla gönderilmiş birçok ürünün iadesine neden olması sonucu ile karşılaşılmasına neden olmaktadır.

Tarife dışı diğer engeller; teknik önlemler, teknik olmayan önlemler ve ihracatla ilgili önlemler olmak üzere üç grupta sınıflandırılabilir. Buna göre; teknik olan önlemler; sağlık ve bitki sağlığı önlemleri, ticaretin teknik engelleri, sevkiyat öncesi denetim ve diğer formalitelerdir. Teknik olmayan önlemler, olası ticaret koruyucu önlemler, otomatik olmayan lisanslama, kotalar, yasaklar ve miktar kontrolleri, fiyat kontrolü önlemleri, ek vergiler ve ücretler dahil, finans önlemleri, rekabeti etkileyen önlemler, ticaretle ilgili yatırım önlemleri, dağıtım kısıtlamaları,

satış sonrası hizmetlerdeki kısıtlamalar, sübvansiyonlar (ihracat sübvansiyonları hariç) devlet tedarik kısıtlamaları, fikri mülkiyet, menşe kuralları olarak belirtilebilir (UNCTAD, 2012, ss. 3)

4. DTS'NİN ETKİLERİ VE SONUÇLARI

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Ajansı'nın (UNCTAD) son Küresel Ticaret Güncellemesi'ne göre; küresel ticaret 2024 yılında %3,7 (1,2 trilyon dolar) artarak rekor seviye olan 33 trilyon dolara ulaştı (UNCTAD, 2024). 2024'te gelişmiş ülkeleri geçen gelişmekte olan ülkeler, ithalat ve ihracatta 2024'te %4 ve dördüncü çeyrekte ise %2 artış sağladı ki bu durum; Doğu ve Güney Asya ile sağlandı. Güney-Güney ticareti yıllık %5 ve son çeyrekte %4 arttı. ABD'nin Çin'e karşı dış ticaret açığı dördüncü çeyrekte 14 milyar dolar artarak -355 milyar dolara yükselirken, Avrupa Birliği'yle (AB) olan açık ise 12 milyar dolar artarak -241 milyar dolara çıktı. Bu arada Çin'in güçlü ihracatı, ticaret fazlasını 2022'den bu yana en yüksek seviyeye taşıdı. AB, ise 2024'te ticaret fazlası sağladı(UNCTAD, 2025).

4.1. DTS'nin Etkileri

DTS'nin etkileri ekonomik, siyasi ve toplumsal olarak üç ayrı kategoride değerlendirilebilir.

4.1.1. Ekonomik Etkileri

Ticaret savaşlarının ekonomik etkileri ikiye ayrılır. Bunlar; kısa ve uzun sürelidir. Şöyle ki kısa süreli etkide, ticaret engelleri getirilmesi çoğunlukla yerel işletmeleri koruma amacına ulaşır. Ancak bir ticaret savaşında, diğer ülke kendi korumacı politikalarını dayatarak misilleme yapabilir. Korunan yerel işletmelerin, uygulanan politikalarından faydalanabilmesi sağlanırken, yabancı ülkelerin çeşitli mallarına kısıtlamalar getirilmesi, ithalata bağlı yüksek gümrük vergileri getirilmesi nedeniyle sözü edilen ürünleri girdi olarak kullanan birçok yerli firma ve tüketici zarar görecektir. Ekonomistler genellikle uzun vadede ticaret savaşlarının ekonomiye zarar verdiğini, GSYİH'yi yavaşlattığını ve genel olarak bir ülkeyi uluslararası pazarda daha az rekabetçi hale getirdiğini iddia ederler. Bunun nedeni, karşılaştırmalı avantaj kavramından kaynaklanmaktadır. Hükümetler ürünlerin ithal edilmesini daha maliyetli hale getirdiklerinde, bu yüksek maliyetlerin bir kısmı tüketiciye yansıtılmaktadır. Korunan yerel endüstriler daha az rekabetle karşı karşıya kalsa bile, korumacı politikanın uygulanmasından önce olduğundan

daha düşük bir maliyetle üretim yapmazlar. Ürünün tüketicilere olan bu verimsiz yüksek maliyeti daha düşük tüketime ve genel olarak ekonominin yavaşlamasına yol açar. Uzun vadede, bu aslında toplamda daha az iş yaratılması ile sonuçlanabilir. Ticaret savaşlarının ve ticaret engellerinin uygulanmasının avantaj ve dezavantajları bulunur. DTS'ler, kısa vadeli olarak yerel endüstrileri korumak için kullanılabilir. Bu durum özellikle küçük veya büyüyen bebek endüstrileri korumak için yararlı olabilir. Korumacı politikalar, bu durumda, yabancı üreticilerle rekabet edemeyen ancak gelecekteki yerel üretim için önemli olma potansiyeline sahip olan bu endüstrilere yardımcı olabilir. Bu kısa vadeli görünümünden, korumacı politikalar ayrıca yerel talebi artırabilir, ticaret açıklarını azaltabilir ve iş büyümesini artırabilir. Ancak uzun süren ticaret savaşlarının ülke ekonomileri üzerindeki etkileri sektörlerin niteliğine göre değişecek boyutta yıkıcı sonuçlar doğurabilir. Bunun nedeni çoğunlukla daha yüksek maliyetler ve daha düşük tüketimdir. Ticaret savaşları piyasaları verimsiz hale getirdiği gibi farklı endüstrilerin ilgili piyasalardaki rekabet gücünü düşürebilir. Her iki ülkede de rekabetin azalmasıyla endüstriler yenilik yapma ihtiyacını daha az hisseder, bu nedenle üretim teknolojileri durgunlaşabilir (CFI, 2025).

4.1.2. Siyasi Etkileri

Ticaret savaşları sonucunda uluslararası politik gerilimler, siyasi/askeri krizler meydana gelebilir. Özellikle büyük ekonomiler arasındaki ticaret savaşları, politik ilişkileri zedeler ve ülkeler arasındaki güveni azaltır. Bu da uzun ömürlü küresel işbirliği ve çok taraflı ticaret anlaşmalarının zayıflamasına neden olabilir. Diğer yandan kendilerine ticari misilleme yapılanlar olarak belirli ülkeler bir araya gelerek yeni bir ticaret blokuna dahil olarak ülke birliklerini oluşturabilirler. Bu durum ise ticaret savaşı yaşayan ülkelerin ticari birlik içinde oldukları ülkeleri de etkileyerek, belirli ülkelerle ticaretin uluslararası ticari çapta boykota varacak şekilde engellenmesine dahi yol açabilir.

4.1.3. Toplumsal Etkiler

DST'lerin en temel toplumsal etkileri arasında; gelişen ekonomiler ve dünya ekonomisindeki farklı gelişmişlik düzeyindeki halkların ticari tercih çeşitliliğinde düşüş ve refahlarında oluşacak düşüş sayılabilir. Nitekim gelişen ekonomiler kadar gelişmiş ekonomiler de sürdürülebilirlik bakımından ticaret savaşlarından olumsuz yönde etkilenebilirler. Ancak gelişmekte olan

ekonomilerin dış ekonomilere bağımlı ticari ve ekonomik yapıları, bu ülkelerin yerel firmalarının süreçteki misillemelerden çok daha olumsuz yönde etkilenmeleri ile gelişen pazarlardaki varlıkları ile global mal/hizmet piyasalarındaki arz zincirinde ortaya çıkan değişikliklerle çok daha büyük risklere maruz kalabilirler.

4.2. DTS'nin Sonuçları

Kısa vadeli olarak ticaret engelleri yerli endüstrileri koruyucu fonksiyon görse de, uzun vadeli uygulamaların genellikle ekonomi genelinde olumsuz sonuçlara neden oldukları bilinmektedir. Nitekim dış ticaret savaşlarının etkileri; tarifeler ve engellerde ve misillemelerde artış, küresel tedarik -pazarlama zincirlerindeki kırımlarla ülke ve çeşitli sektör ekonomileri üzerindeki ticari ilişkileri zedeleyici, nihai tüketicilere erişecek malların fiyatını oldukça yükseltici etkilerde bulunabilir. Siyasi olarak ülkeler arasında varolan diplomatik çatışmaların şiddetlenmesine neden olabilecekleri gibi küresel finansal piyasalarda durgunluk, belirsizlik, kayıplar vb. etkiler de oluşabilir. Aynı zamanda küresel ekonomik konjonktüre uygun olarak farklı yükselen ekonomiler arasında yeni ticari işbirlikleri tesis edilebilir. Bunun yanında DTS'ler, azalan uluslararası ticaret ve daha yavaş ekonomik büyüme gibi olumsuz sonuçlar doğurabilir. Bazı endüstrilerin korumacı önlemlerden faydalanmasına rağmen, diğerleri daha yüksek maliyetlerle pazarlara erişimlerinin azalması ile bu firmaların satışları/karlılıkları düşebilir.

Ticaret savaşlarının küresel sonuçları, genellikle iki veya daha fazla ülke arasında başlayan DTS'lerin yayılarak daha fazla ülkeyi etkilemesi ile sonuçlanabilir. Dolayısıyla ticaret savaşlarının ülkeler üzerindeki etkileri ilgili ülkeler özelinde olduğu kadar, küresel etkileri bakımından da dikkate alınmalıdır. Bunlar; ticaret akışında düşüş, küresel tedarik zincirlerinde bozulmalar, daha yüksek tüketici fiyatları, küresel ekonomik büyüme üzerindeki olumsuz etki, ticaret savaşlarının çeşitlenip yayılması ya da şiddetlenmesi, DTS'lerin finansal piyasalara da yansımaları ve küresel politik istikrarsızlıklar ve krizlere neden olmaları olarak belirtilebilir.

4.2.1. Yeni Ticaret Yollarının ve Bölgesel Anlaşmaların Ortaya Çıkması

Ticaret savaşları, bazı ülkelerin yeni ticaret yolları, pazarlar ile yeni ticari ittifaklar aramalarına yol

açabilir. Örneğin; Suriye'nin Türkiye'ye uyguladığı gümrük vergilerini artırırken, Arap Birliği'ndeki ülkelere vergisiz gümrük geçiş imkanları tanıması; Türk tırlarının Suriye'ye doğrudan gitmek yerine, Irak üzerinden ulaşarak daha düşük gümrük vergisi ödeme imkanından yararlanmak için ticaret yolunu değiştirmeleri gibi durumlara uygulamada sıklıkla rastlanılmaktadır. Ticaret savaşları ayrıca bazı ülkelerin ticari olarak daha karlı olacakları başka bölgesel ticaret anlaşmalarına yönelmelerine de neden olabilir (örneğin, Avrupa Birliği'nin ve Asya'nın bölgesel ticaret anlaşmaları gibi). Rusya-Ukrayna savaşı sırasında Türkiye'nin yaşadığı pirinç ithalatını giderme güçlüğü, Hindistan'la iletişim kurup pirinç tedarik etmeye çalışması bu duruma örnek niteliğindedir.

4.2.2. Ülkeler Arası Ticari İlişkilere Etkisi

Ticaret savaşlarının dünya ekonomisi üzerindeki etkileri incelenirken; gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki etkilerinin farklılık göstermesi beklense de, genel olarak ticari sınırlamalardaki artışla ülkelerin refahındaki düşüş ortak etki olacaktır. Gelişmiş ekonomiler aynı kulvardaki ticari partnerlerine de ticari savaşta oldukları ülkelere karşı gümrük vergisi oran artışı ya da ticari anlaşmalı engellemeler getirerek ilgili ülkelerin dış ticaretini güçleştirebilirler. Ticaret savaşları uzun vadede, küresel ticareti yeniden şekillendirici güce sahiptir. Örneğin ticaret savaşları, ülkelerin kendi üretimlerini artırmaya devam ederek daha fazla yerli üretim ve tedarik zinciri arayışına girmelerine yol açabilir. Bu bazı sektörlerde üretimin yerleşmesine ya da tamamen çok daha ucuza hammadde temini sağlayan ülkelere kayarak üretimin tamamen dışa bağımlı hale gelmesine neden olabilir. ABD'nin Çin'den yaptığı belirli ürünlerin ithalatı (yarı iletkenler, bazı bilgi teknolojileri donanımları ve tüketici elektroniği dahil) giyim, ayakkabı ve mobilya ithalatı düşmüştür. Ancak diğer yandan, Çin'den dizüstü bilgisayarlar ve bilgisayar monitörleri, telefonlar, video oyun konsolları ve oyuncakların ithalatı artmıştır. Bu ürünlerin talebindeki artışın nedeni COVID-19 salgını sonrası değişen tüketici tercihleri ile hizmetlerdense evden çalışan çoğu Amerikalının e-ticarete dayalı kolay alışveriş imkanı ile Çin'de üretilen mallara yönelimi olarak açıklanabilir. İki ekonomiyi birbirinden ayırmanın uzun vadeli faydalarına rağmen, maliyetler nedeniyle politika yapımcıların bunu tercih etmedikleri görülmektedir. İlgili maliyetler arasında tedarik zincirlerine uyum sağlamak zorlanmasıyla oluşan ürün kıtlığı ve

şirketlerin yeni tedarikçiler kurmayı pahalı bulması nedeniyle oluşan enflasyon sayılabilir. Firmalar ve tüketiciler, bu politikalarla ortaya çıkan gerginliklerin bedelini ödeyecek temel kesimlerdir. Nitekim ticari misillemeler ABD'nin Çin'den yaptığı mal ithalatının düşmesine neden olmuştur. Tarifeler uygulandıktan hemen sonra ithalat düşmüş, Covid-19 salgınının ardından küresel ticaretin çökmesiyle Mart 2020'de daha da düşse de, 2020'den itibaren yavaş bir şekilde toparlanmaya başlamıştır. Bugün, ABD'nin Çin'den yaptığı ithalat, ABD'nin dünyadan yaptığı ithalatla, ticaret savaşı öncesi eğilimin oldukça altında kalmaya devam etmektedir. Hatta Haziran 2018'deki ticaret savaşı öncesi seviyelerine geri dönmüştür. Çin menşeli ürünleri toplam ABD mal ithalatının yalnızca %18'inin kaynağı ve bu oran ticaret savaşının başlangıcındaki %22'den düştü (PIE, 2022).

4.2.3. Uluslararası Ticaret Yapısındaki Gelişim

Tarife kaynaklı bir ticaret savaşının küresel ticareti azaltması ve ekonomik büyümeyi engellemesi muhtemeldir; bu da ülkelerin kamu maliyesini istikrara kavuşturma ve yaşam standartlarını yükseltme çabalarını zorlaştırır. Küresel ekonomik kırılganlıklar arasında pek çok ülkenin ortak sorunu olarak sayılabilecek unsurlar; ülkeleri mali açıdan savunmasızlaştıran gayri safi yurtiçi hasılanın (GSYİH) yüzdesi olarak merkezi hükümet borçlarının yükselmesi, daha yüksek, enflasyonist baskılar para politikasının daha sıkı uygulanma ihtiyacı ve katma değerli büyümede nispi azalışlardır. Sayılan unsurlara eşlik eden ve bu unsurların etkilerini olumsuz şekilde şiddetlendiren diğer etkenler ise; mültecilik ve göç sorunu ile artan nüfus kaynaklı jeopolitik gerginliklerdeki yükseliş, savaşlar, tedarik zincirlerinin parçalı yapısının dikey rekabeti artırması, ülkelerin temel emtialar ve mineraller için agresif şekilde rekabet etmeleri ve iklim değişikliklerinin tarımsal rekoltedeki düşüşü artırması, küresel afet ve hastalıkların çok daha tehdit edici hale gelmeleri sayılabilir.

Dahası, tarife uygulayan tüm ülkelerde tüketici fiyatlarının artması sonucunda olası bir durgunluk yaşanacaktır. Örneğin, ABD ile Kanada ve Meksika gibi diğer küçük açık ekonomiler ve gelişmekte olan pazarlarla daha yakın ticaret yapan ülkeler, olumsuz etkilere karşı daha hassastır. Ancak gelişmiş ülkeler bakımından da, Çin dış ticaret vergi tarifelerinde değişikliklerde bulunarak elindeki yarı iletkenlerdeki ihracat üstünlüğü gücü ile ABD ile zıtlaşmaya devam etmektedir. Çin, 150 milyar dolardan fazla ABD dış ticareti

ile kendisine yaklaşık 750 milyar dolar ABD'nin borcu ile dünyanın en büyük temel nadir toprak mineralleri üreticisi ve ihracatçısı olduğu için küresel ekonomide önemli bir kaldıraç görevi görmektedir. Kanada ve Meksika ise daha sınırlı kaldıraca sahiptir. Kanada'nın ihracatının yaklaşık %80'i ABD'ye gider ve bu ihracatlar hidrokarbonlar ve kereste gibi sektörlerde yoğunlaşır. Aslında, bazı çalışmalar, Kanada'nın kendi tarifeleriyle misilleme yaparak kendi durumunu kötüleştirme riski taşıdığını gösterir. Tarifelerin doğası gereği ve ekonomilerinin durumu göz önüne alındığında sınırlı kaldıraç etkileri bulunmaktadır. Bu durum, özellikle küçük açık ekonomiler, gelişmekte olan pazarlar ve ABD ile önemli ölçüde ticaret yapan ülkeler için geçerlidir. Açık ve ihracat odaklı bir ekonomi olarak Türkiye de risk altındadır. 2022'de OECD ticaret ortalaması olan %63'e kıyasla Türkiye'nin GSYİH'sinin %81'idi. Türkiye- ABD arası ticaretin kıyaslandığında belirtilen diğer ülkelere göre daha az olması nedeniyle ve ABD'nin Türkiye ile önemli bir ticaret açığı vermemesinden ötürü, Trump Kanada, Meksika veya Çin'i doğrudan ticaret savaşına dahil ettiği gibi Türkiye'yi öncelikli misilleme yaptığı ülkeler arasına almamıştır. Sonuçta Türkiye ticaret savaşlarından ülkedeki varolan sorunlar bakımından dolaylı olarak ve özellikle ülkedeki enflasyon artarak, büyüme azalarak, sıkı bir para politikası, düşük verimlilik, teknolojiye yetersiz yatırım ve kalifiye işçi sıkıntısı noktasında olumsuz şekilde etkilenecektir. ABD ile Çin arasındaki ticaret savaşında, Çin'in vergi tarifelerindeki artıştan kaynaklanan maliyetlerin geneli Amerikalı ihracatçılarca karşılanmıştır. Dolayısıyla maliyet yükü altında kalma konusunda Çinli ithalatçılar çok daha az etkilenebilirler. Bunun nedeni, Çin'in farklı tedarikçi zincirlerine sahip olmasına rağmen, ABD'nin bu fırsattan yararlanamamış olduğu söylenebilir. Petrol ve gıda (ABD'nin Çin'e yaptığı en büyük iki ihracat) Rusya ve diğer ülkeler tarafından kolayca tedarik ediliyordu. Bu duruma önlem olarak Trump ve Joe Biden döneminde ABD, yerli üretimi teşvik etmek ve firmaları Çin tedarik zincirlerine olan bağımlılıklarını azaltmaya teşvik edici faaliyetlere yer verdi. Ancak bu tür çabaların olası sonuçları henüz belirsizdir. ABD ek gümrük vergilerinde maliyetin çoğunu Amerikan ithalatçıları üstlense de, tarifeler uzun süre yürürlükte kaldığında, ABD ithalatçıları eklenen maliyetleri karşılayamaz ve yeni tedarikçiler bulamadıkları veya bu maliyetleri tüketicilere yansıtmadıkları sürece iflas edebilirler; tüketiciler de daha sonra harcamalarını kısmak zorunda kalabilir. Çin ile ticaret savaşını kazanmak

ABD'nin daha iyi ticari koşullar elde etmesini sağlayabilir. Ancak Amerikan haneleri artan fiyatlarla ağır bedeller ödeyebilir. ABD'nin pazar büyüklüğü ülkeye önemli bir avantaj sağlar. Çinli ithalatçılar alternatif tedarikçiler bulabilirken, Çinli ihracatçılar ABD'nin yerini tamamen alabilecek bir pazar bulmakta güçlük çekebilir. Rusya, Hindistan, Afrika ve Güney Amerika'nın toplam GSYİH'si 13 trilyon dolara ulaşır, 2025'te 30 trilyon dolara çıkması öngörülen ABD GSYİH'sinin sadece üçte birini biraz aşar. ABD, OECD müttefiklerini ticaret savaşına katılmaya ikna ederse, Çin küresel ekonominin %46'sını temsil eden ülkelerden gümrük vergileriyle karşı karşıya kalabilir (Yousef, 2025). Trump yönetimi, Meksika ve Orta Amerika ülkelerine, ABD'nin güney sınırına gelen göçmen akışını durdurmaları ve sınır dışı edilen göçmenleri kabul etmeleri için baskı yapmayı ve Çin'in Asya-Pasifik bölgesinde artan etkisini dengelemeyi ve özellikle Güney Çin Denizi'nde Çin yayılmacılığını dizginlemeyi amaçlamaktadır. Trump, Panama Kanalı'nı ve Grönland'ı almaya çalışmaktadır. ABD, Çin ve ötesindeki tüketiciler ve üreticiler fiyat artışları ve artan jeopolitik gerginlikleri beklemelidir. Demokratlar, ABD Senatosu 2026 ara seçimlerinde Kongre'nin kontrolüne sahip olurlarsa, Trump'ın gümrük vergileri koyma yeteneğini kısıtlayabilirler. Ancak Trump iki yıllık sürede ticaret savaşlarını tırmandırabilir (Qian, 2025).

Özetle, küresel bir ticaret savaşının ticaret savaşına bizzat dahil olan ülkeler ve bundan dolayı olarak etkilenen ülkeler bakımından olası riskleri ayrıca hesaplanmalıdır. Ülkelerin doğacak fırsatları kaçırmamak ve daha fazla dayanıklılık elde etmek için ticaret ortaklarını, ihracatlarını çeşitlendirmeleri, daha geniş bir büyüme stratejisinin parçası olarak becerilere ve insan sermayesine yatırım yapmaları, yatırım çekmek için istikrarlı bir siyasi ve ekonomik ortam sağlanması, karşılıklı şekilde ülkelerin ticari endişelerini giderecek yaratıcı çözümler getirilmesi, ilgili ülkeler arasında ticaretin olumlu süreceğini düşündürecek faaliyetlerde bulunmaları yararlı olacaktır. Bu doğrultuda Japonya, ABD'deki yatırımını yaklaşık 1 trilyon dolara çıkarma sözü vererek, Hindistan ise ABD yönetiminin endişelerini gidermek için yaratıcı stratejiler göstererek ABD petrolünü satın alma isteğini belirtmiştir. Bu tür önlemler, DTS'lerin olası olumsuz etkilerine karşı koruyucu etkide bulunabilir.

5. DTS'DE MEVCUT DURUM VE KULLANILAN TEMEL ARAÇLAR

Gelişmiş ülkelerin gerilim yaşadıkları ülke ile

dış ticaretlerindeki payları oranında zarara uğrayacakları düşünüldüğünde, en az gelişmekte olan ülkeler kadar ticaret savaşlarından olumsuz etkilenecekleri rahatlıkla söylenebilir. Ancak literatürde “Johnson örneği” olarak adlandırılan tespit uyarınca, büyük bir ülkenin ulusal refahı, Nash dengesinde serbest ticarete göre daha iyiyken, küçük ya da gelişmekte olan ülkenin refahı ise azalma eğilimindedir (Karayel, 2019, ss.426). Nitekim Ocak 2025 tarihli çalışmanın analiz sonuçlarına göre ABD firmaları Çin firmalarına oranla mali açıdan DST’den daha olumsuz şekilde etkilenmişlerdir (Wang,Sha,Gu, Guo , 2025). Literatürdeki bir ticari analiz çalışmasına göre; ABD’nin Çin’e yaptığı ihracat miktarı Türkiye’nin toplam ihracatı ile Çin’e ve ABD’ye olan ihracatını etkilerken, ABD’nin Çin’den yaptığı ithalat ise; Türkiye’nin toplam ihracatının ve Çin’e olan ihracatının üzerinde etkisi bulunmazken, Türkiye’den ABD’ye olan ihracat üzerinde limitli olumlu bir etkisinin olduğu ileri sürülmüştür (Kızılkaya, 2023, ss. iii).

DTS’deki gelişmeler, ABD, Çin, AB ülkeleri, Meksika ve Kanada özelindeki gelişmeler dikkate alınarak değerlendirilebilir. Özellikle Çin ve ABD arasındaki ilk dış ticaret savaşı, 2018 Trump dönemi Amerika’nın Çin’e yönelik tarife artırımları ve ticaret miktar kotaları ile başlamıştır. Bu bağlamda Dünya Ticaret Örgütü’ne üye devletlerden bazılarının haksız rekabet şikayetleri ve davaları incelenecek olursa; hem şikayet edilen hem de şikayet eden ve üçüncü taraf olarak vakaya dahil edilen olarak dava sayısı en yüksek olan ülkenin ABD olduğu görülmektedir. Çin, şikayetçi olarak 29 vaka, davalı olarak 52 dava(lar), üçüncü taraf olarak 198 vakaya(lar) sahiptir. Türkiye’nin dava sayısı; şikayetçi olarak 6 vaka, davalı olara 13 dava, üçüncü taraf olarak 112 vaka(lar)dır. ABD’nin toplam dava sayısı; şikayetçi olarak 124 vaka, davalı olarak 162 dava(lar); üçüncü taraf olarak 180 vakadır (WTO, 2025). Uygulamada ABD ithalata kapsamlı tarifeler getirince, buna finans piyasaları anında %5’lik keskin bir düşüşle tepki vermiştir. 20. yüzyılın başlarında gelir vergilerinin yaygın olarak uygulanmasından önce, tarifeler birincil federal gelir kaynağıydı. ABD bütçe finansmanını geçmişte ağırlıklı olarak ithalat vergileri ile karşılıyordu. Ancak günümüzde, tarifelerin federal bütçeye finansal katkısı, gelir vergileri ve diğer gelir kaynaklarına oranla düşüktür. Günümüzde ABD’nin Çin’den mal ithalat değeri 440 milyar dolarken, Çin’in ABD’den mal ithalat değeri yaklaşık 145 milyar dolardır. Uluslararası Para Fonu verileri uyarınca ABD ve

Çin beraber küresel ekonominin yaklaşık %43’ünü oluşturur. Bu iki ülke, kapsamlı bir ticaret savaşına girdiklerinde büyümelerinin yavaşlaması ya da resesyona girmeleri durumunda, diğer ülkeler de bu gelişmelerden oldukça etkileneceklerdir. Nitekim ABD’nin Çin’e uygulanacak gümrük vergisini %104 oranına çıkartması sonucu Çin ise ABD menşeli mallara %84 oranında gümrük vergisi uygulayacağını belirtmiştir. Bunun üzerine misilleme yapan ülkelere karşı gümrük vergisi artırımını yapacağını beyan eden Trump, Çin’in gümrük vergilerini %125’e çıkardığını ve Çin hariç diğer ülkelerin gümrük vergilerinin yürürlüğünü 90 günlüğüne dondurduğunu duyurmuştur. ABD Başkanı Donald Trump, 2 Nisan’da, Çin’e %34’lük ek bir gümrük vergisi ilan ederek bu ülkeden gelen ürünlerden alınan vergiyi toplam %54’e çıkarmıştır. Bunun yanında ABD, belirli ülkelere, herhangi bir karşı vergi artırımında bulunmaları halinde kendilerine uygulanacak yeni vergiler getirilebileceği tehditini savurmuştur. Ayrıca ABD gümrük vergileri hesaplanırken kullanılan formül ise $\Delta \tau_i = (x_i - m_i) / (\epsilon \cdot \phi^* m_i)$ şöyle olup, bu formüle göre hesaplama şu şekilde yapılmaktadır; ABD’nin bir ülkeyle olan ticaret açığı $(x_i - m_i)$, o ülkeden yapılan toplam mal ithalatına bölünmektedir $(\epsilon \cdot \phi^* m_i)$ Elde edilen tutarın yarısı ilgili gümrük vergisi oranını oluşturmaktadır (Chu,Edgington, 2025).

Çin, ABD gümrük vergilerindeki değişikliğe misilleme olarak ABD menşeli ürünlere %34 ek gümrük vergisi getirmiş, ABD ise Çin ile ticareti olan diğer Asya ülkeleri ile Meksika’ya Çin’e kota uygulamaları için talepte bulunabilir. Ayrıca Çin’in ABD’den yapay zeka üretiminde rolü büyük olan mikroçiplerin ithalini güçleştirebilirken, askeriyede termal görüntüleme ve radarla kullanılan germanyum ve galyum adlı iki malzeme ile bakırdan lityuma ve nadir toprak elementlerine kadar sanayide kritik önemdeki pek çok metalin rafine edilmesinde kullanılan ve Çin’de bulunan metallerin erişimi konusunda ise Çin Amerika’yı sınırlandırabilir. Çin’in Amerika’dan ithal atındaki temel ürünler; soya fasulye (%9), uçak ve uçak motoru (%8), entegre devreler ve tıbbi ürün (%4), petrol (%3), Amerika’nın Çin’den ithal ettiği temel ürünler ise; telefon (%9), laptop (%8), pil (%3), oyuncak ve telekom ürünleri (%2)’dir (Chu, 2025). AB üye ülkeleri ise; ABD’nin bloktan çelik ve alüminyum ithalatına uyguladığı %25’lik gümrük vergilerine karşılık badem, portakal suyu, kümes hayvanları, soya fasulyesi, çelik ve alüminyum, tütün ve yatlar dahil pek çok türdeki ABD ürünlerine

uygulanmak üzere %25'lik gümrük vergilerini onaylamıştır.

Sonuçta ABD gümrük vergilerinin küresel ticaret üzerindeki en önemli etkileri; Apple gibi teknoloji şirketlerinin maliyetlerindeki artışı, tüketicilerin Iphone ve diğer teknoloji ürünlerindeki büyük fiyat artışlarıyla karşılayacak olmalarıdır. Apple vb. firmaların bu artışlara karşı alacağı önlemler ve fiyat politikaları da tüketicilerin mağduriyet derecesini belirleyecektir. Ancak gümrük tarifeleri Amerikalıların daha az ithal mal satın alması ya da şirketlerin fabrikalarını ABD'ye taşımalarına neden olursa, gümrük tarifelerinden elde edilen gelir düşecektir. Böylelikle Trump'ın refah içindeki vergi mükelleflerinin vergi indirimlerinin finansı

amacıyla artan tarife gelirini gelir vergisinin ikamesi olarak kullanma planı suya düşebilir. Sonuç olarak ABD'nin korumacı adımları karşısında AB'nin misilleme uygulama ihtimali, ABD ürünlerinin AB pazarındaki konumunu zayıflatabilir ve alternatif tedarikçilere alan açabilir. 2024 yılı verilerine göre Türkiye'nin toplam elektrik ve elektronik sektörü ihracatı 16,7 milyar dolar seviyesinde olup; bunun %44'ü olan 7,4 milyar dolarlık kısmı AB ülkelerindedir. Yalnızca bu sektörel alan, Türkiye'nin AB'ye toplam ihracatının %17'sidir. Halihazırda AB'nin en büyük beyaz eşya tedarikçisi olan Türkiye, bu alanda ABD'li markaların gerilemesiyle pazar payını artırma potansiyeline sahiptir. Diğer taraftan Vestel gibi üreticiler, özellikle TV ve monitör gibi ürünlerde AB'de güçlü durumdadır.

Tablo 1. Türkiye'nin ABD ve AB'ye İhraç Ettiği Ürünlerin İhracat Değeri ve Payı (2024)

	Sektör	ABD'ye İhracat Değeri	Toplam İçindeki Payı (%)		Sektör	AB'ye İhracat Değeri	Toplam İçindeki Payı(%)
1	Kimyasal maddeler ve türevi	1 milyar 524 milyon dolar	12,74	1	Otomotiv	25.367.488,89	26,36
2	Otomotiv	1 milyar 552 milyon dolar	10,10	2	Kimyasal maddeler ve türevi	12.964.980,95	13,47
3	Hazır Giyim ve Konfeksiyon	856 milyon dolar	7,15	3	Çelik, Demir ve Demir Dışı Metaller	13.135.507,13	12,85
4	Halı	784 milyon dolar	6,56	4	Hazır Giyim ve Konfeksiyon	11.063.039,64	11,50
5	Elektrik ve Elektronik	774 milyon dolar	6,47	5	Elektrik ve Elektronik	7.405.249,13	7,70
6	Mücevher	705 milyon dolar	5,89	6	Tekstil ve hammad-deleri	3.583.150,11	3,72
7	Makine ve Aksamları	692 milyon dolar	5,78	7	Makine ve Aksamları	3.519.643,81	3,66

Kaynak: (TÜİK 2024) verilerinden yararlanılarak tarafımda oluşturulmuştur.

Türkiye'nin ABD'ye ihracatında ilk sırada %12,74'lük pay ile kimyasal ürünler ve türevinin, %10 pay ile otomotiv sanayiinin, %7 ile hazır giyim ve konfeksiyonun ardından halı, elektronik, mücevher ve makine ile aksamlarının geldiği görülmektedir. AB'ye ihracatında ise en büyük payı sırasıyla ve en büyük yüzde ile yaklaşık %26 ile otomotiv sanayii, kimya sanayii (%13), demir çelik ürünleri(%12) alır. AB ile ABD'ye ihraç edilen ürünler arasında benzerlikler olduğu kadar farklılıklar bulunmaktadır. Şöyle ki ihracat önem sıralamasında Türkiye'nin ABD'ye mücevher ihracatı yaklaşık %6'ya, AB'ye çelik, demir ve diğer metallerin ihracatı ise %13'e ulaşmaktadır.

Gümrük vergileri, DTS'de en yaygın kullanılan

araçlardır. Gümrük vergileri, sınırda/gümrükte ithal edilen mallara uygulanan vergilerdir. Tarifeler çoğunlukla hükümetlerce ek gelir elde edilmesi, yerli üreticilerin haksız dış rekabetten korunması ya da siyasi açıdan kimi gelişmiş ülkelerin diğer ülkeler üzerinde baskı oluşturma amacıyla kullanılırlar (Berstein, Anderson, Velasques: 2025).Gümrük vergilerindeki yükseliş, ithalat fiyatlarını artırır. Bu nedenle tüketiciler ilgili yüksek gümrük vergili ithal mallar yerine, nispeten daha ucuz yerli malları satın almayı tercih edebileceklerdir. Gümrük vergilerinde uygulanan iki tür tarife vardır. Bunlar; spesifik ve advolarem (değer esaslı) tarifelerdir. Türkiye'deki uygulamada gümrük vergilerinin ürünün türüne göre yalnız spesifik ya da değer esaslı olarak ya da

her ikisinin bir arada uygulandığı karma vergileme yapısından da yararlanılabildiği durumlara rastlanılmaktadır. Spesifik tarifede, örneğin bir ürün için şu kadar kilogram, ton, paket, koli, tır vs. için 1000 TL gibi maktu olarak bir rakamsal tutarda vergi belirlenip alınırken, advalorem tarifede, eşyanın değerinin %10'u gibi, mal değerine ilgili vergi oranı uygulanır.

6.DTS'NİN DEĞERLENDİRİLMESİ

27 Ekim 1999'da kabul edilen, Türkiye'nin gümrük işlemlerini düzenleyen 4458 sayılı Gümrük Kanunu 4 Kasım 1999 tarihli Resmi Gazete ile yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla kara suları, iç suları ve hava sahası kapsamında Türkiye Gümrük Bölgesi'ne giren ve çıkan eşya ve taşıtlara uygulanacak gümrük kurallarının düzenlenmesi amaçlanmıştır. İlgili kanun gümrük işlemlerinin kanuna uygun ve düzenli şekilde yürütülmesini sağlamaktadır. Türkiye'de gümrük vergilerinin son durumu incelendiğinde; son düzenlemelerle Türkiye'ye yurt dışından posta veya hızlı kargo yoluyla getirilen ürünler için gümrüksüz alışveriş limitininin 150 Euro'dan 30 Euro'ya düşürüldüğü görülmektedir. Böylelikle yurt dışından 30 Euro ve üzeri bir sipariş verildiğinde ürünün geleceği ülkeye göre güncellenmiş oranda vergi ödenmesi gerekmektedir. Benzer şekilde gümrük vergisi oranlarında da değişiklikler getirilmiştir. Yurt dışından getirilen ürünlerin vergilendirilmesi, ürünün menşei ülkesine ve türüne göre değişir. İlgili vergiler, ürünün kıymeti üzerinden hesaplanır ve kargo ücreti de bu kıymete dahil edilir. Dolayısıyla, vergi hesaplaması ürünün fiyatı ve kargo ücreti toplamı üzerinden yapılır. Yurt dışı alışveriş limitleri ise, bireylerin yurt dışından posta veya hızlı kargo yoluyla getirebilecekleri ürünlerin değerine ve miktarına ilişkin sınırlamaları ifade eder. Bu limitler, gümrük vergisi muafiyeti ve uygulanacak vergiler açısından önemlidir. Bu yüzden yurt dışından ürün getirirken beklenmedik maliyetlerle karşılaşmamak için belirtilen limitlere ve vergilendirme kurallarına dikkat edilmelidir.

8 Ocak 2025'te Ticaret Bakanlığı tarafından güncellenen bilgilere göre, posta veya hızlı kargo yoluyla getirilen eşya için adet sınırlaması yoktur. Yurt dışından ürün sipariş ederken ürün sayısında üst sınır yoktur. Ancak getirilen ürünlerin ticari miktar ve mahiyet arz etmemesi, ve kişisel kullanıma yönelik olması gerekir. Ticari ithalat kapsamında değerlendirilebilecek siparişler farklı gümrük prosedürlerinden geçeceğinden mağduriyet

yaratılabilir. Bununla beraber bazı ürünler için özel sınırlama ve yasaklar da söz konusu olabilir, mesela tütün ve tütün ürünleri, alkollü içecekler, kozmetik ürünler ve gıda maddeleri gibi ürünler için belirli miktar sınırlamaları vardır. Yurt dışı alışverişlerinde belirlenen gümrük limitlerinin aşılması durumunda çeşitli yaptırımlarla ve ek mali yükümlülüklerle karşılaşılabilir. Bunun için limit aşımına dikkat edilmesi gerekir. Limit aşımı durumunda uygulanabilecek ana yaptırımlar; idari para cezası, müsadereidir. idari para cezası;yanlış veya yanıltıcı beyanda bulunulması durumunda açıklanmayan miktarın %10'u tutarında uygulanabilir. Ayrıca bu durum Cumhuriyet Savcılığı ve Mali Suçlar Araştırma Kurulu Başkanlığı'na bildirilir. Eşyanın müsaderesinde ise; Gümrük mevzuatına aykırı olarak ülkeye sokulmaya çalışılan yasaklı ya da izne tabi eşyalar, gümrük idaresi tarafından müsadere edilebilir. Özellikle, yasaklı veya izne tabi ürünlerin beyan edilmeden getirilmesi durumunda bu tür yaptırımlara başvurulabilir. Free Shop alışverişlerinde geçerli kurala göre; duty-free mağazalarında yolcular, yurt dışına seyahat ederken veya yurda giriş yaparken vergi ve harçlardan muaf olarak alışveriş yapabilirler. Duty-free (gümrüksüz satış) mağazaları, yurt içi ve yurt dışı alışverişlerde farklı kurallara ve muafiyetlere tabidir. Bu mağazalarda satılan ürünler genellikle KDV'den istisnadır. Duty-Free mağazalarında yapılacak alışverişlerde yolcu başına satın alınabilecek ürün miktarının belirli sınırları vardır. Bu sınırlar gidiş ve geliş yönüne göre değişiklik gösterebilir. Ülkeden çıkış yapan yolcular için ise alışveriş limitleri genellikle daha yüksektir. Örneğin, Türkiye'ye giriş yapan yolcular için kişi başı güncel alışveriş limitlerine göre; alınabilir sigara miktarı; 3 karton (600 adet), alınabilir alkollü içkiler:%22'den fazla alkol içeren alkollü içkiler için 1 litre, %22'den az alkol içeren alkollü içkiler (şarap ve şampanya dahil) için 2 litre, parfüm için 600 ml.lik ürünler, kozmetik ürünlerinde; 5 adet, çikolata ve şekerlemeler için 2 kg, kahve ve çay için 1'er kg'dır (Papel, 2025).

06.08.2024 Tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4458 Sayılı Gümrük Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkında Kararda Değişiklik Yapılması Hakkında 8787 Sayılı Kararla İlgili düzenlemede; "posta ya da hızlı kargo taşımacılığıyla bir gerçek kişiye gelen ve ticari miktar ve mahiyet arz etmeyen kıymeti 30 Avro'yu geçmeyen eşya ile kıymeti 1500 Avro'yu geçmeyen ilaç cinsi eşyanın değeri üzerinden; AB'den gelen ürünlerin gümrük vergisi %18'den %30'a çıkarıldığı" öngörülmüştür. Diğer ülkelerden gelen

ürünlerin gümrük vergisi ise %60, ÖTV Kanuna ekli IV sayılı lisetede bulunan bir eşya ise belirtilen oranlara ek olarak tek ve maktu olarak %20 oranında bir vergi daha kesileceği belirtilmiştir. Nitekim özellikle geçmişte Çin'e uygulanan düşük oranlı tarife aracılığıyla ithal ürünleri oldukça ucuza temin edip, pahalı satışından kar eden pek çok tüccarın günümüzde yeni gümrük vergileri ile karlılıkları düştüğü gibi bizzat tüketicilerin de Çin hükümetine ait olan Temu ya da özel Alibaba gibi online ithal ürün sipariş yerlerinden getirttikleri 1000 TL'lik ürüne 1.600 TL vergili nihai fiyatın olması, sonuçta vergili fiyatlardaki yükselişle hanehalkının refahını olumsuz yönde etkilemektedir. Benzeri durum AB ülkelerinden de getirtilecek ürünlerin

de vergilerindeki artış bakımından ileri sürülebilir. (AB için %18 oranından %30'a, AB dışı ülkeler için %60'a gümrük tarifesinin güncellenmiş olması tüketicilerin seçeneklerini kısıtladığı gibi, tüketicileri yerli üretime mecbur kılmaya neden olabilecektir.

Diğer yandan tablo.2'de gümrük vergisi oranları Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü ve UNCTAD verileri dikkate alınarak karşılaştırıldığına; pek çok ülkede tek haneli rakamların aşılmadığı, yaklaşık ortalama %2 oranında belirlendiği, buna karşılık Türkiye, Hindistan, Çin, Meksika gibi ülkelerde diğer ülkelere oranla daha yüksek gümrük vergisi oranlarının uygulanmakta olduğu görülmektedir.

Tablo. 2. Bazı Seçilmiş Ülke Gümrük Vergisi Oranları

Ülke, Bölge Grup Ülke, Bölge Grup	DB		DTÖ		UNCTAD	
	Tarife oranı, uygulanan ağırlıklı ortalama, tüm ürünler (%)	Yıl	Basit ortalama, uygulanan MFN tarifesi, tüm ürünler(%)	Yıl	Tarım dışı ve yakıt dışı ürünlere uygulanan ithalat tarife oranları(%)	Yıl
Ülke, Bölge Grup Ülke, Bölge Grup	Tarife oranı, uygulanan ağırlıklı ortalama, tüm ürünler (%)	Yıl	Basit ortalama, uygulanan MFN tarifesi, tüm ürünler(%)	Yıl	Tarım dışı ve yakıt dışı ürünlere uygulanan ithalat tarife oranları(%)	Yıl
ÇİN	2,2	2022	7,5	2023	2.12	2021
Meksika	1,6	2022	6,8	2023	1.33	2018
ABD	1,5	2022	3,4	2021	1.48	2021
Kanada	1,4	2022	3,8	2023	1,63	2021
Türkiye	4,3	2022	10,7	2021	1,69	2021
AB	1,3	2022	5,2	2021	1.49	2021
Birleşik Arap Emirlikleri	1,6	2021	4,8	2021	0	2021
Rusya Federasyonu	4,2	2021	6,6	2021	3,80	2021
Hindistan	4,6	2022	17	2023	6.04	2021
Almanya	1,3	2022	AB üyesi		1,39	2021
Fransa	1,3	2022	AB üyesi		1,53	2021
Birleşik Krallık	1	2022	3,9	2021	0,64	2021
İtalya	1,3	2022	AB üyesi		1,63	2021
Dünya	2,59	2017				

Kaynak: Tablo (Worldscorecard, 2025)'deki verilerden yararlanılarak oluşturulmuştur.

Tablo.3'te ABD'nin uyguladığı ve ABD'ye uygulanan gümrük vergileri incelendiğinde; her ne kadar ABD gümrük tarifelerinde artırıma giderek DTS'leri başlatma eğilimi göstermiş olsa da, kendisine uygulanan tarifelerin neredeyse yarısı oranında gümrük vergi tarifelerini diğer ülkelere

uygulamakta olduğu görülebilir. Ancak ilerleyen süreçte bu durumun ABD ile kimi ülkeler ya da ülke grupları arasında yaşanan ve şiddetlenen DST ile yukarı doğru ivme göstermeye devam etmesi mümkündür.

Tablo.3. ABD'nin Uyguladığı ve ABD'ye Uygulanan Tarifeler (2025)

Ülke	ABD'ye Uygulanan Tarifeler	ABD İndirimli Karşılıklı Tarifeler
Avrupa Birliği	%39	%20
Çin	%67	%34
Türkiye	%10	%10
Hindistan	%52	%26
Irak	%78	%39
Japonya	%46	%24
Suriye	%81	%41
İsrail	%33	%17
Birleşik Krallık	%10	%10
Birleşik Arap Emirlikleri	%10	%10
Güney Kore	%50	%25

Kaynak: Tablo (Worldscorecard, 2025)'deki verilerden yararlanılarak oluşturulmuştur.

Uygulamada ABD'ye karşı misillemede bulunan ülkeler hakkında ABD gümrük tarifeleri yükseltilmiştir. Nitekim 9 Nisan 2025'de ABD Başkanı Trump, çoğu ticaret ortağına %10 oranında olmak üzere tüm karşılıklı tarifelerde 90 günlük bir durdurma ilan etmiştir. Çin'in dünya piyasalarına saygısızlığını öne sürerek Çin'e uygulanan tarifeleri ise %104'ten %125'e çıkarmıştır. Nisan 2025te ABD'de akıllı telefon, bilgisayarlar vb. ürünlerin gümrük vergisi sıfırlanırken, Çin'e uygulanacak gümrük tarifi %145 olarak düzenlemiştir. Buna karşılık Çin, ABD mallarına %84 gümrük vergisi getirmiştir. Ancak kimi ülkeler ABD'nin açıkladığı listede bulunmamaktadır. Çünkü ABD'nin yaptırımlar nedeniyle onlarla zaten asgari düzeyde ya da hiçbir ticareti bulunmadığından tablo 3.'te ilgili ülke verilerine değinilmemiştir. Örneğin, Rusya ABD'nin 2025 tarife programında yoktur. Bunun nedeni ABD yönetiminin, Rusya Ukrayna savaşıyla ilgili yaptırımların, ABD ile Rusya arasındaki ticarete

olan olumsuz etkisi nedeniyle Rusya'ya tarife eklenilmediğini belirtmiş olmasıdır. Benzer şekilde, Kuzey Kore, Küba ve Belarus gibi ağır yaptırımlara maruz kalan ülkeler de ABD tarifelerinde liste dışındadır. Buradan hareketle DTS'nin Türkiye üzerindeki olası etkilerinin değerlendirilebilmesi için, Türkiye'nin dış ticaret ortağı olduğu ülkelerle ticaretinin durumu incelenmelidir. Buna göre; Türkiye'nin AB ülkelerinden en önemli ticaret ortağı olan Almanya'dan ithalatı 21 milyar 142 bin ABD Doları iken, bu ülkeye ihracatı 24.033 Milyon ABD Doları'dır. ABD'nin 1 Ağustos tarihli son açıklamasına göre; ABD tarafından özellikle Latin Amerika ve Asya ülkeleri ile karşılaştırıldığında; Türkiye ABD'nin en düşük tarife uyguladığı ülkelerdendir (Kanada'ya %35, Meksikaya'ya %50'ye çıkarılıyor, İsviçre %39, Brezilya'ya %50'ye, Güney Afrika'ya %30'a, Vietnam ve Tayvan'a %20'ye, Japonya ve Güney Kore'ye %15'e çıkarılarak tarifeler güncellenmiştir(TB, 2025).

Tablo. 4.Türkiye'nin En İyi 5 İhracat ve İthalat Ortağı (2024)

	İthalat			İhracat		
	Pazar	Ticaret ABD\$ Mil	Ortaklık Payı(%)	Pazar	Ticaret ABD \$ Mil	Ortaklık Payı(%)
1	Almanya	21.142	8.32	Rusya	58.849	16.18
2	Amerika	16.886	6.64	Çin	41.355	11.37
3	Irak	13.750	5.41	Özel Kategoriler	34.472	9.48
4	İngiltere	13.005	5.12	Almanya	24.033	6.61
5	İtalya	12.386	4.87	İsviçre	15.343	4.22

Kaynak: Tablo (WITS, 2024), (TÜİK,2024)'deki verilerden yararlanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 4'e göre; Türkiye'nin ithalat ortağı olan ilk 5 ülke sırasıyla Almanya, Amerika, Irak, İngiltere ve İtalya'dır. Türkiye'nin ihracat ortağı ilk 5 ülke sırasıyla; Rusya, Çin, Almanya, İsviçre'dir. İthalat ve ihracat yapılan ülkelerin ülkelerin, ihracat ve ithalat sıralamalarında genelde benzer sıralarda devam ettiği görülse de, Türkiye'nin en çok ithalatının Çin'den olmasını beklerken, Çin'in ilk 5 ülke sıralamasında dahi yer almadığı görülmektedir. Aksine 2024'te Türkiye'nin Rusya'dan sonra en çok ihracat gerçekleştirdiği ülke Çin'dir. AB ülkesi olan Almanya'nın ihracatının ABD-AB arası misillemelerden olumsuz etkilenmesi ilgili piyasalardaki alternatif Türk mallarına talebinin artması ile sonuçlanırsa olumlu etkide bulunabilir. Diğer yandan yan sanayi, hammadde ya da girdi maliyetlerindeki yükseliş ise Almanya'dan/İtalya'dan ithalatı olumsuz etkileyebilecektir. 2024'te yıllık bazda dünya ihracatı % 4,2 oranında düşüşle 23 trilyon 808 milyar dolar olurken, Türkiye'nin ihracatı % 0,8 oranında artışla 257,6 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir (TB, 2024). Dış ticaret dengesi bakımından ülkelerin durumu dikkate alınacak olursa; tablo 5'e göre; mal ve hizmetlerdeki dış denge (eskiden kaynak dengesi), mal ve hizmet ihracatından mal ve hizmet ithalatının(eskiden faktör dışı hizmetler) çıkarılması ile bulunan değere eşittir. 2020 yılında covid.19 pandemisinin etkisi ile durgunlaşan dış ticaret daha sonra tıbbi ürünler ve ekipmanları gibi elektronik,

yapay zeka ürünleri vb. sektörlerde canlanma ile devam etmiştir. İzleyen yıllarda da global dış ticaret verileri toparlanma eğilimi göstermiştir. Türkiye'nin küresel mal ihracatındaki payı 2020'de %0,96 iken, 2024'te %1,08'e ulaşmıştır. 2020-2024 tarihlerinde ticaret dengesi bakımından büyüyen ülkeler; Rusya, Çin ve İtalya (2021 yılındaki düşüş hariç) olmuştur.

Dünyanın ilk on mal ihracatçısı, 2023 yılında ihracat paylarını artırarak küresel mal ihracatının %49,9'unu oluşturmuştur. En büyük mal ihracatçısı, küresel mal ihracatının %14,2'lik payıyla Çin olurken, diğer büyük ihracatçılar %8,5'lik payla ABD ve %7,1'lik payla Almanya'dır. 2023'te ödemeler dengesi bazında dünya mal ve ticari hizmet ticareti ortalama %2 düşerek 30,5 trilyon ABD dolarına gerilemiştir. Mal ticaretinde %5 düşüş yaşanırken, hizmet ticareti yıl içinde %9 artmıştır. Bu nedenle, küresel ticarete malların payı 2022'de %77,8'den 2023'te %75,3'e düşerken, dünya ticaretinde hizmetlerin payı %24,7'ye yükselmiştir. 2023'te yüksek enerji fiyatlarının ve yüksek enflasyonun devam eden etkileri, dünya mal ticaretinin hacmini %1,3'lük oranında azaltmıştır. Daralma, değer açısından ölçüldüğünde daha büyük olsa da ticaret hacimlerinin azalması, birincil emtia fiyatlarının düşmesi ve döviz kuru dalgalanmaları sonucunda %5 azalmıştır (Regfollower 2024).

Tablo.5. Türkiye'nin ve Seçilmiş Bazı Ülkelerin Güncel Dış Ticaret Verileri(ABD\$)

	2020	2021	2022	2023	2025
TR'nin Küresel Mal İhracatındaki Payı (%)	0,96	1,01	1,02	1,08	-
Almanya Ticaret dengesi (TD)	225.744.781.169	230.951.334.868	80.323.390.971	185.460.276.249	97,289,014.51
Çin TD	355.147.112.390	460.829.383.707	577.846.955.119	386.035.269.476	877,603,918.34
Rusya TD	75.810.373.408	172.283.220.396	289.887.082.039	87.678.768.683	198,816,662.68
İtalya TD	31.147.240.336	-33.687.236.544	46.499.671.839	68.286.765.472	-35,848,633.72
ABD doları					
Türkiye TD	-26,870,275,674	-36,300,388,196	3,320,029,890	-22,346,163,480	-109,540,825.15
Meksika TD	-30,692,391,404	\$-42,822,923,832	\$-25,421,844,312	\$18,119,405,418	-26,883,902.69
Birleşik Krallık TD	-41,485,874,357	\$-82,371,328,319	\$-4,838,632,402	\$16,441,034,564	-286,496,165.01
Kanada TD	-8,355,380,253	2,835,839,161	\$171,468,188	-36,581,964,914	25,181,782,95
Amerika TD	-	-858,239,000,000	-626,391,000,000	-578,504,000,000	-1,310,812,333.04

Kaynak: Tablo, (TÜİK, 2025) ve (WITS, 2024) verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

8. Sonuç ve Değerlendirme

Dış ticaret savaşları, genellikle tarifeler, kotalar veya tarife dışı engeller gibi diğer ticaret engellerini içeren ticaret politikaları aracılığıyla ülkeler arasında ticaret ilişkilerini yeniden şekillendirmek, ticaret dengesizliklerini çözmek veya manipüle etmek, yerel endüstrileri korumak veya siyasi baskı uygulamak gibi amaçlarla ortaya çıkan çatışmalardır. Ancak buna karşılık olarak etkilenen ülkenin de benzer önlemler alması sonucunda uluslararası ticarete aksamalar, ekonomik durgunluk ve küresel tedarik ve pazarlamada ciddi yavaşlamalar veya hatta küresel tedarik zincirlerinde değişimler ülkelerin dış ticaretinde dışa bağımlılık derecelerine bağlı olarak değişen şiddette etkilenmelerine neden olacak şekilde ortaya çıkabilir. Örneğin ABD pazarına girmekte zorlanacak olan ülkelerin, buradan doğacak ticari pazar kayıplarının telafisi için diğer ülkelere yönelmeleri mümkündür. Türkiye bu doğrultuda hedef ülkeler arasında olabilir. Ancak Çin'e, Meksika ve Kanada'ya getirilen ek vergilerle söz konusu ülke firmalarının AB pazarında daha aktif olmaya çalışacakları düşünülmektedir. Bu durum ise Türkiye'nin ihracatı bakımından risk oluşturabilecektir. Ayrıca yurt içindeki siyasi ve ekonomik belirsizliklerin ve dalgalanmaların etkisi ile yurt dışındaki belirsizliklerin artışı nedeniyle 2025'te Türkiye'nin ihracatının iyimser bir değerlendirme ile yatay hareketine devam ederek stabil kalacağı öngörülmektedir. Sonuçta küresel bir ticaret savaşının ticaret savaşı kapsamındaki ülkeler ve bundan dolayı olarak etkilenen ülkeler bakımından olası riskleri hesaplanarak, ülke ticaret stratejileri güncellenip, yeni ticari anlaşmalar ortaklıklar ve pazarlar değerlendirilerek ülkenin gelecekte yaşayabileceği dış ticaret sorunları öngörülerle giderilmelidir. Özellikle gümrük tarifelerindeki son günlerdeki ülkeler arası misillemeler gümrük vergilerinin olası etkilerinin dikkate alınmasını gerektirmektedir. Sonuçta tarifelerin ülke ekonomilerine beş temel katkısı; devlet geliri üretimi, güçlü müzakere pazarlık kozu olmaları, tedarik zincirinde yaşanan uluslararası sıkıntılara karşı ithalat bağımlılığını azaltıcı etki, yerli endüstrilerin korunması ve korunan yerli endüstrilerde istihdamın sürdürülebilirliğine imkan tanınmasıdır. Katkılarının yanında olası zararların da sektör ve ürün bazlı değerlendirilmesi Türkiye için yapılabilecek projeksiyonlara ışık tutacaktır. Böylelikle olası risk durumlarında arz-talep dengesi korunabilecektir. Örneğin ABD'deki kuş gribi vukuatının ABD'ye şu an itibarıyla en büyük yumurta ihracatını gerçekleştiren Türkiye'deki yumurta

fiyatlarındaki artışı körüklemesinin önüne geçilmeli ve yerel piyasadaki hanehalkı yumurta talebini karşılayabilecek tarım politikaları uygulanmalıdır. Türk tarım politikalarında coğrafi bilgi sistemi uygulaması akıllı dronlu takipli tarım sistemleri ile ekilip dikilebilir hale getirilerek çiftçinin tarlalarını hangi dönemlerde nadasa bırakması gerektiği ne zaman hangi ürünü ekerse daha verimli tarım gerçekleştirebileceği konularında bilgilendirilmeleri gereklidir. Tarım kredi kooperatifleri ile kadın girişimci birlikleri ortaklığında tarımda daha çok kadına organik tarım eğitimleri ve tarım yapma imkanları mikro kredilerle verilmeli kredi geri ödemeleri kolaylaştırılarak tarımsal teşvikler vergiden daha çok mali yardım şeklinde gerçekleştirilmelidir. Ata tohumlarının ekim-dikimi teşvik edilerek ülke tarımının en azından öncelikle hedefle kendine yeter hale getirilebilmesi için Çin'in Taklamakan çölünün çevresini ağaçlandırmasındaki stratejilere benzer şekilde kuraklaşan alanlar yeşertilerek yeniden kullanıma açılmalıdır. Dış ticarete ülkeler arası anlaşmalar yapılırken, siyasi ve askeri güç kadar ticari kaynak kapasitemizin güçlü hale getirilmesi kur politikalarındaki sorunlarla beraber giderilmelidir ki paranın yabancı paralar karşısındaki değer düşüklüğünden ötürü uğradığımız kayıplar telafi edilebilsin. Ayrıca savaşla verilmeyen vatan topraklarının ekonomik nedenlerle, özelleştirmelerle yabancı menşeli çiftliklere satılmaları ve bunların sayılarındaki günden güne artış (örneğin tarım alanlarındaki betonarmeleşme ya da çiftçinin maliyetleri karşılayamaması nedeniyle tarımsal alanlarını satışa çıkarmaları sonucunda Kayseri'deki İtalyan çiftliği gibi) tarım politikalarında milli kaygılarla hareket edilmesini önleyebilecektir. Ayrıca mecliste halihazırda görüşülmekte olan İklim Kanunu'nun da seyahat alışverişi, tarımsal faaliyet yapma vb. vatandaşların temel özgürlüklerini kısıtlayıcı pek çok düzenlemeyi içerdiğinden ötürü kabul edilmemesi yararlı olacaktır. Benzer şekilde Türkiye'de yazılım sektöründe verilen teşvikler destekleyici olsa da e-spor, e-hizmetlere yönelik sanal uygulamalardaki gelişim, yapay zeka, kripto para, uzay araştırmaları gibi alanlardaki çalışmaların bu alanlara yeterli kaynak ayrılmaması ve ikincil planda kalmaları, Türkiye'nin izleyen yıllarda da kalkınmış ülkelerin gerisinde kalmaya devam etmesine neden olacağından, ivedilikle gereksiz harcama yapılan ekonominin karadeligi olan sektörlerin ve hizmetle belirlenmelidir. Şöyle ki sağlık sektöründeki şehir hastanelerinde hizmet alma gücü ve vatandaşların özel ek sağlık

harcamaları, eğitim sektöründe özel eğitime mahkum bırakılanların yıldan yıla artan ek eğitim harcamaları, karayollarında ücretli köprü ödemeleri, elektrik hizmetlerini sağlayan firmaların karlılıklarını maksimumda tutmaları nedeniyle elektrik faturalarındaki yükseliş, gıda fiyatlarındaki enflasyonist etkiler gibi öncelikle hanehalkı tasarruflarını oldukça olumsuz yönde etkileyen diğer yapısal sorunların çözümü zorunludur. Ancak bundan sonra belirtilen sektörlerdeki hizmet verimliliği sonucunda elde edilecek tasarrufların ekonomiye yatırım olarak yeniden kazandırılması sayesinde ekonomik durgunlukla mücadele edilebilecektir.

Dış ticaret savaşları, genellikle tarifeler, kotalar veya tarife dışı engeller gibi diğer ticaret engellerini içeren ticaret politikaları aracılığıyla ülkeler arasında ticaret ilişkilerini yeniden şekillendirmek, ticaret dengesizliklerini çözmek veya manipüle etmek, yerel endüstrileri korumak veya siyasi baskı uygulamak gibi amaçlarla ortaya çıkan çatışmalardır. Ancak buna karşılık olarak etkilenen ülkenin de benzer önlemler alması sonucunda uluslararası ticarete aksamalar, ekonomik durgunluk ve küresel tedarik ve pazarlamada ciddi yavaşlamalar veya hatta küresel tedarik zincirlerinde değişimler ülkelerin dış ticaretinde dışa bağımlılık derecelerine bağlı olarak değişen şiddette etkilenmelerine neden olacak şekilde ortaya çıkabilir. Örneğin ABD pazarına girmekte zorlanacak olan ülkelerin, buradan doğacak ticari pazar kayıplarının telafisi için diğer ülkelere yönelmeleri mümkündür. Türkiye bu doğrultuda hedef ülkeler arasında olabilir. Ancak Çin'e, Meksika ve Kanada'ya getirilen ek vergilerle söz konusu ülke firmalarının AB pazarında daha aktif olmaya çalışacakları düşünülmektedir. Bu durumda Türkiye'nin ihracatı risk altındadır. Ayrıca yurt içi siyasi ve ekonomik belirsizliklerin yanı sıra uluslararası gümrük tarifelerindeki sık değişikliklerle 2025'te Türkiye'nin ihracatının kısmen artacağı düşünülmektedir. Global bir ticaret savaşında kapsamdaki ve dışındaki ülkeler bakımından olası riskler hesaplanmalıdır. Ülke ticaret stratejileri güncellenerek, yeni ticari anlaşmaları, ortaklıklar ve pazar değerlendirmeleri yapılmalıdır. Ayrıca ülkenin yaşayabileceği olası dış ticaret sorunları öngörülerle giderilmelidir. Özellikle dış ticaret savaşlarındaki güncel gelişmelerle gümrük vergilerinin etkilerinin değerlendirilmesi elzemdir. Sonuçta tarifelerin ülke ekonomilerine beş temel katkısı; devlet geliri üretimi, güçlü müzakere pazarlık kozu olmaları, tedarik zincirinde yaşanan uluslar arası sıkıntılara karşı ithalat bağımlılığını azaltıcı etki, yerli endüstrilerin korunması ve korunan yerli

endüstrilerde istihdamın sürdürülebilirliğine imkan tanınmasıdır. Katkılarının yanında olası zararların da sektör ve ürün bazlı değerlendirilmesi Türkiye için yapılabilecek projeksiyonlara ışık tutacaktır. Böylelikle olası risk durumlarında arz-talep dengesi korunabilecektir. Örneğin ABD'deki kuş gribi nedeniyle ABD'ye en fazla miktarda yumurta ihracatı yapan Türkiye'deki yumurta fiyatlarındaki artış kontrol altına alınmalıdır. Bununla birlikte yerel piyasada hanehalkı yumurta talebini karşılayabilecek tarım politikalarına yer verilmelidir. Türk tarım politikalarında coğrafi bilgi sistemi uygulaması akıllı dronlu takipli tarım sistemleri ile ekilip dikilebilir hale getirilerek çiftçinin tarlalarını hangi dönemlerde nadasa bırakması gerektiği ne zaman hangi ürünün ekerse daha verimli tarım gerçekleştirebileceği konularında bilgilendirilmeleri gereklidir. Tarım kredi kooperatifleri ile kadın girişimci birlikleri ortaklığında tarımda daha çok kadına organik tarım eğitimleri ve tarım yapma imkanları mikro kredilerle verilmeli kredi geri ödemeleri kolaylaştırılarak tarımsal teşvikler vergiden daha çok mali yardım şeklinde gerçekleştirilmelidir. Ata tohumlarının ekim-dikimi teşvik edilerek ülke tarımının en azından öncelikle hedefle kendine yeter hale getirilebilmesi için Çin'in Taklamakan çölünün çevresini ağaçlandırmadaki stratejilere benzer şekilde kuraklaşan alanlar yeşertilerek yeniden kullanıma açılmalıdır. Dış ticarete ülkeler arası anlaşmalar yapılırken, siyasi ve askeri güç kadar ticari kaynak kapasitemizin güçlü hale getirilmesi kur politikalarındaki sorunlarla beraber giderilmelidir ki paranın yabancı paralar karşısındaki değer düşüklüğünden ötürü uğradığımız kayıplar telafi edilebilsin. Ayrıca savaşla verilmeyen vatan topraklarının ekonomik nedenlerle, özelleştirmelerle yabancı menşeli çiftliklere satılmaları ve bunların sayılarındaki günden güne artış (örneğin tarım alanlarındaki betonarmeleşme ya da çiftçinin maliyetleri karşılayamaması nedeniyle tarımsal alanlarını satışa çıkarmaları sonucunda Kayseri'deki İtalyan çiftliği gibi) tarım politikalarında milli kaygılarla hareket edilmesini önleyebilecektir. Ayrıca mecliste halihazırda görüşülmekte olan İklim Kanunu'nun da seyahat alışveriş, tarımsal faaliyetler vb. vatandaşların temel özgürlüklerini kısıtlayıcı pek çok düzenlemeyi içerdiğinden ötürü kabul edilmemesi yararlı olacaktır. Benzer şekilde Türkiye'de yazılım sektöründe verilen teşvikler destekleyici olsa da e-spor, e-hizmetlere yönelik sanal uygulamalardaki gelişim, yapay zeka, kripto para, uzay araştırmaları gibi alanlardaki çalışmaların bu alanlara yeterli kaynak ayrılamaması ve ikincil planda kalmaları, Türkiye'nin izleyen yıllarda da

kalkınmış ülkelerin gerisinde kalmaya devam etmesine neden olacağından, ivedilikle gereksiz harcama yapılan ekonominin karadeliliği olan sektörlerin ve hizmetle belirlenmelidir. Şöyle ki sağlık sektöründeki şehir hastanelerinde hizmet alma gücünü ve vatandaşların özel ek sağlık harcamaları, eğitim sektöründe özel eğitime mahkum bırakılanların yıldan yıla artan ek eğitim harcamaları, karayollarında ücretli köprü ödemeleri, elektrik hizmetlerini sağlayan firmaların karlılıklarını maksimumda tutmaları nedeniyle elektrik faturalarındaki yükseliş, gıda fiyatlarındaki enflasyonist etkiler gibi öncelikle hanehalkı tasarruflarını oldukça olumsuz yönde etkileyen diğer yapısal sorunların çözümü zorunludur. Ancak bundan sonra belirtilen sektörlerdeki hizmet verimliliği sonucunda elde edilecek tasarrufların ekonomiye yatırım olarak yeniden kazandırılması sayesinde ekonomik durgunlukla mücadele edilebilecektir.

Sonuçta UNCTAD'ın Global Trade 2025 Mart "uluslararası ticarette tarifelerin rolü" Raporuna göre; uluslararası ticaretin yaklaşık yarısını aşan kısmı, ülkelerin en çok kayırlan ülke muamelesi kapsamında vergileri düşürmeleri veya diğer ticaret anlaşmaları yoluyla, gümrük vergisiz gerçekleşmektedir. Ancak, uluslararası ticarette sözü edilen kısım dışında kalanlara uygulanan tarife seviyeleri genelde çok yüksektir ve sektörler arasında oldukça farklılık vardır. Özellikle gelişmekte olan ülkeler, pazar erişimini sınırlayan daha yüksek vergilere maruz kalır. Bu ülkelerden gelen tarımsal ihracatlar, en çok kayırlan ülke muamelesi altında ortalama %20'ye yakın ithalat vergileriyle karşı karşıyadır. Bu arada, tekstil ve giyim en yüksek tarife oranlarından bazılarında tabi olmaya devam etmektedir. Tarifelerdeki yükseliş, gelişmekte olan ekonomilerin katma değerli mallar ihraç etmelerini ve sanayileşmelerini önlemektedir ki bu durum, ham maddelere veya ara girdilere göre bitmiş mallara daha yüksek tarifeler uygulanmasına ilişkindir. Uluslararası ticarette Çin ve Hindistan 2024'ün son çeyreğinde ticari gelişim ivmesi gösterse de, ABD önemli bir itici güç olmaya devam etmektedir. Küresel ticaret 2024'te rekor seviye olan 33 trilyon dolara ulaşarak %3,7 (1,2 trilyon dolar) büyümüştür. Gelişmekte olan ekonomilerin ticareti gelişmiş ülkelere oranla daha hızlı büyümüştür. Ticaret 2025 başlarında istikrarlı görünse de, ilerleyen süreç içinde yaşanabilecek gelişmeler öngörülmekte güçlük çekilmekte ve süreç belirsizliğini korumaktadır (UNCTAD, 2025, ss. 1, 16).

Kaynakça

- BBC, Aktaran. Aysel Aydemir, "Ticaret Savaşı Nedir? Ticaret Savaşlarının Dünya ve Türkiye Ekonomilerine Etkileri", <https://www.gcmyatirim.com.tr/egitim/makaleler/ticaret-savasi-nedir-ticaret-savaslarinin-dunya-ve-turkiye-ekonomilerine-etkileri>, 27.05.2024.
- Berger Samuel, (2015), "The Fantasy of a Better Iran Deal", Politico, 20 April, <https://www.politico.eu/article/the-fantasy-of-a-better-iran-deal/>.
- Berstein Jacob, Anderson Somer, Velasquez Vikki (2025), "What Are Tariffs and How Do They Affect You?", <https://www.investopedia.com/news/what-are-tariffs-and-how-do-they-affect-you/>, Updated January 31.
- Census (2025), "Trade in Goods with China", <http://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html>.
- Chu Ben (2025), "What Would a US-China Trade War Do to the World Economy?", BBC, <https://www.bbc.com/news/articles/c4g2089vznzo>, 10.04.2025.
- Chu Ben, Edgington Tom (2025), "How Were Donald Trump's Tariffs Calculated?", <https://www.bbc.com/news/articles/c93gq72n7y1o>, 03.04.2025.
- Corporate Finance Institute (CFI) (2025), "Trade Wars", <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/economics/trade-wars/>.
- Fintables (2025), "ABD Tarifeleri Türkiye'deki Sektörleri Nasıl Etkileyecek?", <https://fintables.com/arastirma/yazilar/ekonomi-analizi-101/abd-tarifeleri-turkiyedeki-sektorleri-nasil-etkileyecek>, 03.04.2025.
- International Trade Alert (ITA), (2010), <https://www.akingump.com/a/web/6638/100629-Enactment-of-Comprehensive-Iran-Sanctions-Act-Expands.pdf>, s.1-7.
- Işık Mithat (2018), "ABD'nin Türkiye'ye Uyguladığı Ambargolar", <https://www.sde.org.tr/mithat.isik/genel/abd-nin-turkiyeye-uyguladigi-ambargolar-kose-yazisi-6989>.
- Karayel İlhan (2019), "Ticaret Savaşları ve Makroekonomik Etkiler", Social Sciences Studies Journal (SSSJJournal) 2019 Vol:5, Issue:29, 425-440.
- Kızılkaya İlham (2023), "Küresel Ticaret Savaşları ve Türkiye'nin Dış Ticareti: ABD-Çin Ticaret Savaşlarının Etkileri", İTÜ İstatistik ABD Yüksek Lisans Tezi.
- Lixia Wang, Lin Sha, Yingqian Gu, Fangyuan Guo, "The U.S. - China Trade War: Who is More Injured?", <https://doi.org/10.1080/10670564.2025.2450015>.
- Macro Trends (2023), "Trade Balance by Country", <https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/ranking/trade-balance-deficit>.
- Özdemir Seçil (2021), "İran-ABD İlişkileri ABD'nin Ortak Kapsamlı Eylem Planı'ndan Ayrılması (2015 - 2020)", <https://doi.org/10.37093/ijsi.927518>, 14 (2), 741 - 782.

Papel (2025), "Yurtdışı Alışverişlerinde 2025 Gümrük Vergi Düzenlemeleri", <https://papel.com.tr/blog/yurt-disi-alisverislerinde-2025-gumruk-ve-vergi-duzenlemeleri>, 24.01.2025.

Peterson Institute for International Economics (PII) (2022), "Four Years into the Trade -War, Are the U and China decoupling?", <https://www.piie.com/blogs/realtime-economics/2022/four-years-trade-war-are-us-and-china-decoupling>.

Regfollower (2024), "WTO: "World Trade Statistics 2023", <https://regfollower.com/wto-world-trade-statistics-2023/25> August, 2024.

The Guardian (2018), "Donald Trump Considering New 100 Dollar Tariff on Chinese Goods as Trade Feud Escalates", <https://www.theguardian.com/us-news/2018/apr/05/trump-china-trade-war-new-tariff-proposal-100-billion>, 06.04.2018.

Ticaret Bakanlığı(TB) (2024), "Türkiye'nin Dünya İhracatındaki Payı Artmaya Devam Etmektedir", 02.07.2024

Ticaret Bakanlığı(TB) (2025), "ABD Tarafından Açıklanan Yeni Gümrük Vergilerinde Türkiye Pozitif Ayrıştı", <https://ticaret.gov.tr/haberler/abd-tarafından-aciklanan-yeni-gumruk-vergilerinde-turkiye-pozitif-ayristi>, 01.08.2025.

Ticaret Bakanlığı (TB) (2025), Strateji Ticaret Kontrolleri Bilgilendirme Broşürü, <https://ggm.ticaret.gov.tr/data/5dedfe4d-13b876e93804ba65/1eb973fb8ce89741223c1e51346bb24b.pdf>, 1-4.

Tina Teng (2025), "China to impose retaliatory tariffs on certain Canadian imports as trade war intensifies", 10.03.2025, <https://www.euronews.com/business/2025/03/10/china-to-impose-retaliatory-tariffs-on-certain-canadian-imports-as-trade-war-intensifies>.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), (2024), "Dış Ticaret İstatistikleri 2024 Aralık", <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dis-Ticaret-Istatistikleri-Aralik-2024-53538>.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2025), "Dış Ticaret Endeksleri, Ocak 2025", <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dis-Ticaret-Endeksleri-Ocak-2025-53912>.

Qian Nancy (2025) "Trump's Trade War Is about More Than Trade", KelloggInsight, <https://insight.kellogg.northwestern.edu/article/trumps-trade-war-china>, 17.02.2025.

United Nations (UN) (2024), "General Assembly Overwhelmingly Adopts Resolution Calling on

United Nations (UN), "United States to End Economic, Commercial, Financial Embargo against Cuba", 30 October 2024, <https://press.un.org/en/2024/ga12650.doc.htm>.

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) (2012), "Classification of Non-Tariff Measures", https://wits.worldbank.org/wits/docs/multi-agency_classification_of_ntms.pdf, February, 1-52.

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) (2024), "Global Trade Update (December 2024)", <https://unctad.org/publication/global-trade-update-december-2024>.

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) (2025), "Global Trade Update (March 2025)", <https://unctad.org/system/files/official-document/ditcinf2025d1.pdf>

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) (2025), "Global trade hits record \$33 trillion in 2024, driven by services and developing economies", <https://unctad.org/news/global-trade-hits-record-33-trillion-2024-driven-services-and-developing-economies>, 14.03.2025.

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) (2025), "Import tariff rates on non-agricultural and non-fuel products, annual", 18 Jul. 2023 <https://unctadstat.unctad.org/datacentre/dataviewer/US.Tariff>.

World Integrated Trade Solutions (WITS) (2024), "Turkey Statistics", (2024), <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/TUR/Year/LTST/Summary>.

World Bank (WB) (2025), "Tariff Rate, Applied, Weighted Mean, All Products (%)", <https://data.worldbank.org/indicator/tm.tax.mrch.wm.ar.zs>.

Worldscorecard (2025), "US Tariffs and The World — Tariff Rates by Country", <https://worldscorecard.com/world-facts-and-figures/us-tariffs-and-the-world/>.

World Trade Organization (WTO) (2025), "Disputes by Member", https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_by_country_e.htm.

World Trade Organisation (WTO) (2025), "WTO Tariff Indicators", <https://stats.wto.org/?idSavedQuery=8ef1542b-3c01-4180-a71e-5bdb13a3f692>.

World Integrated Trade Solution (2025), Country Trade Statistics, <https://wits.worldbank.org/countrystats.aspx?lang=en>.

Yousef, Adam (2025), "Between the hammer and the anvil: The global economy amidst a potential trade war", <https://www.aa.com.tr/en/opinion/opinion-between-the-hammer-and-the-anvil-the-global-economy-amidst-a-potential-trade-war/3486420>.

YAZARLARA NOTLAR

Gümrük ve Ticaret Dergisi, akademik ve pratik makalelere yer veren 6 ayda bir elektronik ortamda (e-dergi) yayınlanan periyodik süreli bir yayındır. Gümrük Ticaret Dergisindeki yayınlanacak makaleler hakem sürecine tabidir ve Derginin ULAKBİM TR dizininde (Sosyal ve Beşeri Bilimler veri tabanında) yer alması için gözlem süreci devam etmektedir.

Gümrük, iç ve dış ticaret, Türkiye ve Dünya ekonomisi, küreselleşme, yönetim, denetim, şirketler hukuku, gümrük-vergi-iç-dış ticaret hukuku, ödemeler dengesi vb alanlardan yazı kabulü yapılmaktadır.

Dergiye gönderilecek yazılar Türkçe ve İngilizce olabilir. Dergiye gönderilecek olan çalışmalar daha önce bir yerde yayınlanmamış olmalıdır. Dergi için makale yazım ve gönderme kuralları aşağıda açıklanmıştır.

MAKALE YAZIM KURALLARI

1. Hazırlanan çalışmaların İngilizce başlığı, en çok 100 kelime uzunluğunda İngilizce ve Türkçe özetleri ile JEL Classification Code yer almalıdır. Anahtar kelimeler İngilizce ve Türkçe olarak belirtilmelidir.
2. Yazılar, A4 boyutunda kağıdın bir yüzüne bir buçuk (1,5) satır aralığı kullanılarak, Times New Roman karakterinde, 12 punto ile yazılmalıdır.
3. Giriş ve sonuç başlıkları hariç olmak üzere, bölüm ve alt bölümler numaralandırılır, her numaradan sonra ilgili bölüm ve alt bölümlerin başlığı yazılır.
4. Bölümler sırasıyla (1., 2., 3., ...) şeklinde numaralanırken, alt bölümler ve onların altındaki diğer alt bölümler; 1.1., 1.1.1., 1.2., 1.2.1., 1.2.2., 2.1., 2.1.1., 2.1.1.1., 2.1.1.2., gibi birden çok haneli olarak numaralandırılır.
5. Makalelerde makale başlığı dahil tüm başlıkların sadece ilk harfleri büyük yazılır.
6. Bölüm başlıkları ile tablo, grafik ve şekil başlıkları koyu yazı karakteriyle yazılır, bunun dışında içerikte, dip notlarda ve kaynakçada koyu yazı karakteri kullanılmaz.
7. Tablo ve şekillere başlık ve numara verilmeli, başlıklar tabloların üzerinde, şekillerin ve grafiklerin altında yer almalı, kaynaklar ise tablo ve şekillerin altına yazılmalıdır.
8. Sayfa numaraları parantez, çizgi vb. işaretler kullanılmadan kağıdın altına ve sayfa yönüne göre sağa/sola yaslı yazılır.
9. Tarihler; gün, ay ve yıl rakamla, aralarına (/) işareti konularak yazılır (Örn: 22/11/2013). Yüzdeli ifadelerde ise yüzde işareti (%) ile rakam arasında boşluk bırakılmaz (Örn: %45).
10. Rakamlarda ondalık kesirler virgülle, dört ve dörtten çok rakamlı sayılar sondan sayılmak üzere üçlü gruplar halinde noktayla ayrılmalıdır. Denklemlere verilecek sıra numarası parantez içinde sayfanın sağında yer almalıdır. Denklemlerin türetilişi, yazıda

açıkça gösterilmemişse, yazı danışma kurulu üyelerinin değerlendirmesi için, türetme işlemi bütün basamaklarıyla ayrı bir sayfada verilmelidir.

11. "Kaynakça" bölümü, APA (American Psychological Association, 2001: 5. baskı) kurallarına uygun olacak şekilde aşağıdaki örneklerde gösterildiği gibi ve alfabetik sırayla yapılmalıdır:

Kaynak Gösterimi İçin Örnekler:

KİTAPLAR:

- Ceyhan S. ve Atay H. (2008), Açıklamalı İçtihatlı 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, Beta Yayınevi, Ankara.

DERGİLER:

- Özsoy, H.H.M ve Gümüş, M. (2012), "Dış Ticaret ve Büyüme İlişkisi", Gümrük ve Ticaret Dergisi, Sayı: 80, ss.29-33.

DERLEMELER:

- Unal, Emre (der.) (2010), "Medya Etiği 2010." Gümrük ve Ticaret Dergisi, 4(2); 45-55

DİĞER KAYNAKLAR:

- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (2001), 2002 Yılında Para ve Kur Politikası ve Muhtemel Gelişmeler, Basın Duyurusu, 2 Ocak, Ankara, <http://www.tcmb.gov.tr>.
- Demircioğlu, E. (2005), "Çin'in Ekonomik Yükselişi", UEAP DiscussionPaper, 1748, Uluslar arası Ekonomik Araştırmalar Platformu, Adana
- 12.... Dergisinde kaynaklara göndermeler dipnotlarla değil, metin içinde, sayfa numaralarını da içererek, aşağıda gösterildiği gibi yapılmalıdır:
 -belirtilmiştir (Göktaş, 1982:210-5).
 -ÖZ (1970a:15-20) ileri sürmektedir.
 - (Gupta vd., 1982:286-7),.

MAKALE GÖNDERME KURALLARI

"Gümrük ve Ticaret Dergisinin hakemli makale kabul, takip ve değerlendirme süreçleri online olarak DergiPark web sitesi üzerinden yürütülmektedir. Bu kapsamda DergiPark web sitesine üye olunduktan sonra hakemli makalelerin bu site üzerinden gönderilmesi, yazarların ORCID bilgilerine de yer verilmesi gerekmektedir. ORCID, Open Researcher ve Contributor ID'nin kısaltmasıdır. ORCID, Uluslararası Standart Ad Tanımlayıcı (ISNI) olarak da bilinen ISO Standardı (ISO 27729) ile uyumlu 16 haneli URI'dir. <http://orcid.org/register> adresinden bireysel ORCID için ücretsiz kayıt oluşturulabilir. Her türlü sorunuz için info@gtmd.org.tr, o.akcayli@gtb.gov.tr veya ersanoz@gmail.com adreslerinden destek alınabilir."